

SLOVENSKI

vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:
VESTI IZ SLOVENIJE
O. ŽUPANČIČ GOVORI
ZANIMIV POGOVOR
MLADINA IMA VELIKE...
NOVO RAZDOBJE V...
SLOV. ZADRUŽNISTVO
BREČKOVA ELČI-ZENA

LETNIK I.

DUNAJ, V PETEK 12. VII. 1946

ŠTEV. 5

BODIMO STVARNI

Nekateri naši ljudje so vajeni pričakovati vprašanj od zgoraj. Vajeni so, da prosijo, so odbiti in vendar vedno znova prosijo. Ne morejo verjeti in razumeti, da bi upravičenost njihovih zahtev ne našla odziva. Ker imajo občutek in zavest, da je pravica na njihovi strani, so uverjeni, da mora to vsakdo sam po sebi upoštevati. To lastnost bi lahko imenovali politično naivnost, če pa smo v izrazih bolj brezobzirni, bi to imenovali tudi politično nezrelost.

Pri nas je že precej prodrlo prepričanje, da od Nemcev ni mogoče pričakovati razumevanja za slovenske želje in potrebe. Zaradi trpkih izkušenj v preteklosti je se to prepričanje tako globoko zakoreninilo, da gre mogoče včasih že predaleč. Naši ljudje so imeli doslej opraviti samo z velenemško miselnostjo, pa najsi so se obračali do krščansko-socialnih ali socialističnih politikov, — da ne omenjamo drugih političnih gibanj, ki sploh niso smatrala za potrebno, da bi skrivala svoje velenemštvo. Z resnično ljudsko demokratično miselnostjo doslej niso mogli imeti pravih skušenj, ker so bila ta politična načela na Koroškem potisnjena tako v ozadje, da do najnovejšega časa v javnem življenju Koroške niso prišla nikjer do izraza.

Tako je pri nekaterih naših ljudeh nastal svojevrsten pojav: po eni strani globoko notranje prepričanje, da na nemški strani katere koli politične usmerjenosti ni mogoče pričakovati nobenega razumevanja za lastne narodne potrebe, na drugi strani pa — zaradi političnih razmer — občutek nemoči in neko nejasno hotenje, da se je treba za vsako ceno nekam nasloniti, čeprav vemo že vnaprej, da se nam bo vsaka opora odmaknila v tistem hipu, ko bi jo najbolj potrebovali.

Zato moramo prav tako označiti kot politično naivnost in celo nezrelost, če bi pričakovali popolnega razumevanja za naše upravičene težnje in želje pri zasedbenih oblasteh. S tem nikakor ne mislimo žaliti zasedbenih oblasti, ampak ugotavljamo samo dejanski položaj. Biti si moramo na jasnem, da je za popolno razumevanje naših zahtev in teženj treba nekaj več, kakor pa samo hladno razumsko opazovanje razmer. Mi, ki smo doživljali krivice iz roda v rod skozi stoletja, ki smo morali gledati, kako nam velenemška ošabnost vse bolj odreka človeško dostojanstvo in navsezadnje celo pravico do življenja, mi smo ves ta razvoj spremljali z vročim srcem, s trpljenjem, posvečenim z našo lastno krvjo. Kdor hoče razumeti to žalostno, jo mora ali sam doživljati, ali pa je moral pretrpeti globoko lastno trpljenje, ki ga je šele oplemenitilo in napravilo sprejemljivega za tuje gorje.

Kakšna je v tem oziru vsakdanja stvarnost? Prav v teh dneh lahko nazorno opazujemo, kakšno je razumevanje nekaterih zaveznikov za potrebe, ki so za slovenski narod življenjskega pomena. Pri nas vsak otrok ve, da pomeni Trst za slovenski narod njegova pljuča, za Italijo pa eno izmed njenih tisoč pristanišč, ve, da so pred četrtem stoletjem napravili malemu slovenskemu narodu v nebo vpijočo krivico, ko so ga celo tretjino odtrgali od celote in ta del izročili na milost in nemilost požrešnemu in ošabnemu tujcu, da je na njem lahko preizkušal svoje teorije o »gosposkem« in suženjskem narodu. Ve, da je bil Trst stoletja zvezan s slovenskim zaledjem

SPORAZUM O TRSTU

Na pariški konferenci zunanjih ministrov so se glede Trsta zedinili, da bo mesto z bližnjo okolico — od Devina na severu pa do Novigrada na jugu — avtonomno ozemlje, ki se bo upravljalo po posebnem statutu. Predlog za ta statut bo sestavila posebna komisija, ki jo bodo tvorili zastopniki štirih velesil, kot svetovalec pa bosta pritegnjena tudi jugoslovanski in italijanski zastopnik. Osnutki statuta bodo predloženi mirovni konferenci, ki bo stavila svoje pripombe, nakar bo statut odobril varnostni svet združenih narodov. Varnostni svet tudi

določi guvernerja Trsta. Ustavodajna in izvršna oblast se zgradita po demokratičnih načelih.

Podpredsednik jugoslovanske zvezne vlade Edvard Kardelj je po povratku iz Pariza v Ljubljani izjavil, da Jugoslavija ne bo mogla sprejeti sklepov pariške konference, ker prav tako kakor versailleski mir 1919 cepijo slovenski in hrvaški narod na več različnih držav in s tem delajo prizadetim narodom veliko krivico. Izjavil je, da po teh sklepih v nekaterih predelih, ki bi pripadali Italiji, živi 60.000 Slovencev in samo 16.000

Italijanov. Trst, Gorica, Tržič (Monfalcone) bi bili odrezani od svojega naravnega zaledja.

Jugoslavija bo svoje zahteve na mirovni konferenci ponovila in obenem protestirala proti sedanjim sklepom zunanjih ministrov v Parizu. Mirovna konferenca 21 držav se bo začela 29. julija v Parizu. Vabila so že razposlana in tudi glede sporeda konference so dosegli sporazum. Na dnevnem redu sedanje konference zunanjih ministrov ostane še vprašanje Nemčije, Avstrije in politični položaj v Italiji.

Delovno ljudstvo v Trstu proti fašističnemu izzivanju

Stavka, ki so jo proglasili v Trstu zaradi fašističnega nasilja nad slovenskimi socialnimi in kulturnimi ustanovami, še vedno traja. Medtem je Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovensko Primorje in Trst poslal svetu zunanjih ministrov v Parizu brzojavko, kjer je rečeno med drugim:

»Iz notranjosti Italije pripeljane skupine fašističnih elementov so opustošile prostore velike večine anifašističnih ustanov in organizacij. Iste tolpe so požigale slovenske knjigarne in knjige. Prav tako kakor v času najhujšega fašističnega terorja. Policija ni sposobna ali noče zaščititi imovine in življenja meščanov.

Danes je jasno, kakšna usoda bi doletela Slovence in vse poštene Italijane, če ne bo vprašanje Trsta čimprej rešeno tako, da pripade Jugoslaviji.

V imenu najosnovnejših demokratičnih pravic, miru in sprave med narodi vas prosimo, da v tem zgodovinskem trenutku rešite vprašanje Julijske Krajine tako, kakor si želijo vsi njeni prebivalci, ki so se v zadnji vojni borili za iste cilje ob vaši strani.

Pogreba delavca Attilia Giorgiuttija, ki ga je ustrelila civilna policija pri Sv. Jakobu, se je udeležilo 100.000 ljudi.

Istega dne je bilo v Ljubljani v ope-

in da ogromna večina njegovega prebivalstva danes spet želi združitev s tem zaledjem brez umetnih pregraj. Ve tudi, da so samo mali jugoslovanski narodi prelili za osvoboditev več krvi kakor vsa zapadna polovica zaveznikov. In vendar, kdo je pokazal razumevanje za mali slovenski narod in njegove življenjske potrebe? Lahko smo ugotovili, da je Sovjetska zveza kot pobornica za pravice in enakopravnost vseh malih narodov nesebično podprla upravičene zahteve slovenskega ljudstva po priključitvi Julijske Krajine s Trstom vred.

Dragoceni so sklepi, ki jih lahko posnamemo iz teh opazovanj: Slovensko ljudstvo kot majhna skupnost ne more pričakovati razumevanja od stare miselnosti, ki je zastrupljena z imperialističnimi težnjami vseh vrst in malim narodom načelno odreka enakopravnost, ker gleda v njih samo drobšč za svojo politično igro. Naše mesto je torej jasno na strani svobodoljubnih

ri protestno zborovanje slovenskih književnikov. Na kulturne delavce vsega sveta so naslovili poziv, v katerem pravijo med drugim:

»Že pred meseci smo slovenski književniki opozorili svetovno javnost na dogodke v Trstu, ki je postal zatočišče vseh fašističnih izmečkov.

Dogodki 30. junija in 1. julija so potrdili naše napovedi. Fašistične tolpe, načrtno zbrane in pripeljane v Trst, so izvedle sistematično pripravljene napad na sedež PNOO, na razne lokale in institucije slovenskih in italijanskih demokratičnih organizacij ob mirnem opazovanju tržaške in zavez-

niške policije. Napadle so celo demokratične tiskarne in knjigarne, jih polivale z bencinom, znašale liste in knjige na grmade in jih javno zažigale. To je očitna metoda umetno obujenega fašizma. Tako so pred 25. leti goreli v istem mestu slovenski Narodni dom in grmade slovenskih knjig.

V imenu kulturnih delavcev narodov, ki so svojo visoko zavest dokazali z 1.700.000 žrtvami, pozivamo svetovno kulturno javnost, naj vsaj v tem trenutku izpolni svojo dolžnost in naj odločno povzdigne glas za usodo 25 let surovo zatiranega naroda, ki se je z antifašističnimi množicami italijanske narodnosti zmagovito in junaško boril za skupno zavezniško stvar in ki skupno tudi danes vidijo, da bodo zajamčene demokratične, naravne in kulturne pravice in svoboščine le s priključitvijo Trsta in Julijske Krajine Jugoslaviji.

NOVA ČEŠKOSLOVAŠKA VLADA

Vodja čeških komunistov Klement Gottwald je sestavil novo vlado, v kateri imajo komunisti 9 ministrstev, med njimi ministrsko predsedstvo, notranje, kmetijsko in finančno ministrstvo. Češki socialisti, katoliška ljudska stranka in slovaški demokrati imajo v novi vladi po 4 ministre, socialdemokrati pa tri. Zunanji minister je ostal Jan Masaryk, vojni minister pa general Svoboda. Nobeden od obeh ni član katere koli stranke. Predsednik vlade je o vzrokih zma-

ge čeških komunistov izjavil nekemu norveškemu novinarju tole: »Za časa nemške zasedbe se je narod prepričal, da so bili komunisti najbolj neustrašeni borci za osvoboditev. V prvem letu obnove naše svobodne države pa je ljudstvo spoznalo v komunistih najbolj vdane in junaške graditelje: O cilju češkoslovaške komunistične partije v zunanji in notranji politiki je predsednik Gottwald izjavil: »Komunistična partija kot vodilni činitelj v vladi narodne fronte bo še naprej dosledno vodila dosedanjo zunanjo kakor notranjo politiko Češkoslovaške, to je politiko sodelovanja s Sovjetsko zvezo, politiko obnove dežele na podlagi načel ljudske demokracije.«

Klement Gottwald se je rodil kot sin rudarja na Moravskem. Star je 50 let. Kot mladenič je odšel na Dunaj in se tam izučil mizarstva. Že med prvo svetovno vojno se je boril za osvoboditev svojega naroda. Bil je med ustanovitelji češke komunistične partije in od leta 1929 dalje njen vodja. Ko se je po zlomu nacizma vrátil iz prisilnega pregnanstva v domovino, ga je ljudstvo na vsej poti sprejemalo z odkritosrčnim navdušenjem.

SELITEV TUJCEV IZ SOVJETSKE CONE AVSTRIJE

Na povelje sovjetskega vrhovnega poveljnika se morajo iz sovjetske zasedbene cone preseliti vsi rajhovci in tako zvanji »Volksdeutsche«. Strokovnjaki cenijo, da bo to povelje zajelo kakih 30.000 oseb.

SOVRAŽNIKI SLOVANOV SO TUDI SOVRAŽNIKI AVSTRIJE

V nedeljo so dunajski Čehi na takojšnjem pokopališču odkrili spomenik češkemu partizanom, nato pa priredili v kinu »Scala« veliko slavnost. V imenu avstrijskega Centralnega komiteta KPOe je narodni poslanec Ernst Fischer med drugim dejal: »Obljubljam češkoslovaškim borcem za svobodo, da bomo storili vse, da Avstrija ne bo nikoli več služila kot odskočna deska za nemški napad na slovanske narode. Iz zemljepisnega položaja hočemo izvajati vse zgodovinske zaključke, predvsem da Donava ne teče niti v Severno morje, niti v Atlantski ocean, ampak v Črno morje.

V Avstriji so ljudje, ki se iz preteklosti niso ničesar naučili in mislijo, da lahko še enkrat poskusijo, da bi postala Avstrija predstraža zapada proti vzhodu. Danes uporabljajo imena »Anglija« in »Amerika«, pri tem pa mislijo na jutrišnjo Nemčijo. Tako imenovana usmeritev proti zapadu pomeni v doglednem času ponovno sodelovanje z Nemčijo proti slovanskim narodom.

Za Avstrijo in njene sosede je življenjskega pomena, da se ti načrti prekrižajo. Ustvariti moramo tesno sodelovanje med Avstrijo in slovanskimi narodi, predvsem s Čehoslovaki in Jugoslovani. Vsa naša bodočnost je odvisna od tega, če bomo znali sodelovati z našimi vzhodnimi in jugovzhodnimi sosedi. Kdor poskuša zastrupljati odnose med Avstrijo in slovanskimi narodi, ni samo sovražnik Slovanov, ampak tudi sovražnik Avstrije.

PRIJATELJSTVO MED JUGOSLAVIJO IN ALBANIJO

Te dni se je mudil v Jugoslaviji predsednik albanske vlade Enver Hodaža. Obiskal je Beograd, Zagreb in Ljubljano, kjer ga je ljudstvo poy sod prirčno sprejelo in s tem pokazalo toplu prijateljska čustva do sosedne Ljudske republike Albanije. Pri tej priložnosti je bila med FLR Jugoslavijo in LR Albanijo sklenjena pogodba o prijateljstvu in medsebojni pomoči.

IZID GLASOVANJA NA POLJSKEM

Pri glasovanju na Poljskem je za parlamentarno ureditev z eno samo skupščino glasovalo 67 odstotkov, za poddržavljenje najvažnejših industrij 80 odstotkov in za zapadno poljsko mejo na črti Neisse—Odra 96 odstotkov vseh volilcev. Udeležba pri glasovanju je bila večja kakor pri volitvah leta 1919 ali 1922. Izid volitev jasno dokazuje veliko premoč naprednih demokratičnih sil na Poljskem.

RAJHOVSKO PREMOŽENJE V VZHODNI AVSTRIJI PREIDE V RUSKE ROKE

Vrhovni poveljnik sovjetskih zasedbenih čet general Kurassov je v skladu s potsdamskimi sklepi izdal povelje, s katerim prehaja vse rajhovsko premoženje v vzhodni Avstriji v rusko last. Po pojasnilu, ki ga je dal namestnik vrhovnega poveljnika general Zinjov dopisniku TASS-a, se smatra kot nemško premoženje:

1. vse vrednosti, ki so bile pred letom 1938 nemška last;
2. vse vrednosti, ki so jih Nemci po Anshlusu prinesli v Avstrijo, kakor tudi vsa industrija in podjetja, ki so jih Nemci zgradili z nemškim kapitalom;
3. vse vrednosti, ki so jih Nemci po letu 1938 kupili v Avstriji po normalni ceni.

Po sodbah strokovnjakov prizadevne to v nekaterih strokah okoli 3 odstotke, povprečno pa ne več kakor 10 odstotkov avstrijske industrije.

SVETOVNA SINDIKALNA FEDERACIJA PROTI FRANCU

Na sestanku funkcionarjev moskovskih sindikatov, ki je bil posvečen zasedanju komiteta Svetovne sindikalne organizacije v Moskvi, je predsednik vsezveznega centralnega sindikata Kuznjecov poročal o delu za ureditev mednarodnega miru in prijatelj-

stva med delovnimi ljudstvi vseh držav. Predsednik Svetovne sindikalne federacije Walter Citrine je nato opisal delo zasedanja. Med drugim je dejal, da so Sovjetski državljani ustvarili najmočnejšo sindikalno gibanje na svetu. Generalni sekretar Louis Saillant pa je poudaril, da je v federaciji združenih že 67 milijonov delavcev (angleških, ameriških, francoskih, kitajskih, romunskih, poljskih, jugoslovanskih, češkoslovaških, sovjetskih in delavcev drugih držav), pridružili pa se ji bodo sedaj še libanonski sindikati, generalna konfederacija dela Grčije in sindikalne organizacije Birme, Koreje, Indokine in drugih držav.

Ob zaključku je Saillant sporočil sklep Svetovne sindikalne federacije, da naj bodo od 18. julija do 15. avgusta po vsem svetu demonstracije proti Francovemu režimu. Svoj govor je Saillant končal z besedami: »Delajmo za mir in borimo se za odstranitev vseh vojnih žarišč!«

RAZOČARANJE NAD ATOMSKO BOMBO

V noči med 30. junijem in 1. julijem so napravili na otoku Bikini-Atoll poskus z atomsko bombo. Četrta atomska bomba je padla o polnoči po srednjeevropskem času in je eksplodirala po dveh minutah. Ognjeni sij eksplozije je bil desetkrat močnejši od svetlobe opoldanskega sonca. Dim in plamen sta se dvignila približno do višine 10.000 metrov. Bomba se je razletela tik nad lahko letalonosilko »Independent«. Dve prevoznici ladji sta se potopili, en rušilec se je nagnil na stran in dve drugi ladji sta bili močno poškodovani. Od 73 ladij je bilo gotovo število poškodovanih.

Na krovu neke križarke so bile izpostavljene koze, ki so po eksploziji atomske bombe mirno in zadovoljno žvečile klajo. Tudi ribe v zalivu so bile živahne, čeprav so mislili, da ne bodo preživele poskusa. Sovjetski profesor Aleksandrov je po eksploziji zmajal z rameni in dejal: »Nič kaj posebnega!« Tudi c drugih opazovalcih poskusa pravijo, da so izražali nekakšno razočaranje, ker so pričakovali neprijetno bolj učinkovitega prizora.

Angleški list »Manchester Guardian« je v zvezi s poskusom na Bikini-Atollu zapisal: »Prepustiti moramo Amerikancem, da se pripravijo o tem, če so uspehi poskusa vredni 500 milijonov dolarjev, kakor pravijo, da je stal. V nekem širšem pomenu pa se ta poskus tiče nas vseh in težko si predstavljamo, da je bil popolnoma pameten in zares potreben v sedanjem trenutku. Da se tako radi igrajo z atomskimi bombami, bo komaj pospešilo delo komisije za kontrolo atomske energije.«

Istega dne, ko so napravili na Bikini-Atollu dragi poskus s četrto atomsko bombo, je v Moskvi 100.000 ljudi poslušalo predavanje akademika O b r a z o v a o uporabi atomske energije za industrijske namene.

DELOVANJE »POMILOŠČENIH ČRNIH SRAJC«

List angleške zasedbene vojske na Dunaju poroča:

»Italijanski general Mario Roatta, bivši načelnik italijanske vojaške obveščevalne službe, je napisal knjigo »Grozni spomini«. General je eden izmed mnogih z liste vojnih zločincev, ki se zdaj za kulisami uveljavljajo kot časnikarji.

Po nedavni pomilostitvi političnih zločincev so se polagoma začeli pojavljati v italijanskih listih članki s podpisi nekaterih dobro znanih »pomiloščenih črnosrajčnikov«.

General Roatta je lani pobegnil iz vojaške bolnice v trenutku, ko bi ga moralo sodišče obsoditi zaradi fašističnih zločinov.

Njegova knjiga, ki nosi naslov »Osem milijonov bajonetov«, smrdi po Mussolinijevem govoru pred vojno, ko je »ponujal oljčno vejico, zrastle v gaju osmih milijonov bajonetov«. Knjiga je začela izhajati v časopisu »Independent«.

Generalovo izročitev je zahtevala tudi jugoslovanska vlada zaradi njegovih vojnih zločinov.

VESTI IZ SLOVENIJE

Nad 6000 mladincev bo pomagalo pri obnovi

Ljudska mladina Slovenije je v doseganju delu že dosegla ogromne uspehe zlasti v predkongresnem tekmovanju. Sedaj pa si je zastavila nove naloge, ki po svojem obsegu prekašajo vse dosedanje.

Na mladinsko progo Brčko-Banoviči bo v začetku julija odšlo 2000 mladincev iz Slovenije, da zamenjajo slovenske mladinske delovne brigade, ki so sedaj zaposlene na progi. V Sloveniji pa bo delalo 4000 mladincev pri raznih gradnjah in obnovitvenih delih. Pri teh delih bo sodelovalo 80 odstotkov srednješolske mladine, do čim bo 800 pionirjev čez počitnice odšlo v počitniške kolonije, kjer jim bo posvečena vsa skrb, tako z vzgojne kakor tudi zdravstvene plati.

Za mladinske delovne akcije v Sloveniji so že ustanovljeni trije pripravljalni štabi, in sicer v Ljubljani, Novem mestu in Mariboru. Ti štabi bodo pripravili in vodili naslednje mladinske delovne akcije:

Ena mladinska delovna brigada 250 članov bo sodelovala pri modernizaciji ceste Ljubljana—Ježica.

Dve mladinski delovni brigadi 500 članov bosta gradili novo betonirano cesto od Podsmreke do Vrhniko.

MLADINA IZ JULIJSKE KRAJINE POMAGA GRADITI MLADINSKO PROGO

Kakor je bilo omenjeno na drugem mestu, je sklenila jugoslovanska mladina, da s prostovoljnimi in brezplačnim delom zgradi blizu 95 km dolgo progo med mestecema Brčko—Banoviči, ki je zaradi tega dobila ime »mladinska proga«. Na tej progi delajo mladinci iz vse Jugoslavije. V začetku junija pa je prispela na mladinsko progo prva brigada iz Julijske Krajine. »Prišli smo sem, da bomo delali z veliko voljo, saj s tem ko gradimo progo Brčko—Banoviči, gradimo obenem našo domovino. Dokazali bomo, da ne priznavamo umetne črte, ki so jo začrtali »strokovnjaki« in s katero so nas hoteli odtrgati od bratov. Vrnili se bomo v Julijsko Krajino, ko bo sestavni del Jugoslavije.«

Mladinci iz Julijske Krajine so izredno pridni in požrtvovalni pri delih na mladinski progi.

O CENAH IN PRESKRBI V JUGOSLAVIJI

V začetku tega leta je uspelo v Jugoslaviji s sodelovanjem ljudstva z tretjo črno borzo in špekulantstvo. V mesecu marcu so bili izdani prvi ukrepi za znižanje cen. In v juliju so se življenjske potrebe zopet pocenile. Najprej so padle cene živilom v prosti prodaji (jajca, povrtnina, sadje itd.), potem pa še hrani na karte. V nekaterih ljudskih republikah se mast dobi že v prosti prodaji po skoraj normalnih cenah. Pridelek koroze bo letos rekorden. Zato bo v Srbiji in Vojvodini že toliko pitanih prašičev, da jih bodo v začetku prihodnjega leta že lahko izvažali. Napredek se vidi tudi na živilskih trgih v mestih, kjer se dobi dovolj zelenjave in sadja.

Najrazličnejši industrijski izdelki, predvsem kmetijski orodje, so se zelo pocenili. Istočasno z zniževanjem cen prihaja na trg vedno več proizvodov v prosti prodajo. Tako danes ni treba več nakaznic za obleko, ampak se lahko blago svobodno kupi v trgovini.

2390 SLUŠATELJEV NA LJUBLJANSKI UNIVERZI

Pregled dijakov ljubljanskega vseučilišča ob koncu letošnjega šolskega leta nam nudi zanimivo sliko. Na tehnični fakulteti je bilo vpisanih 907, na medicinski 542, na filozofski 380, na gospodarski 345, na pravni 163 ter na teološki 53, skupno torej 2390 dijakov. Štiri petine slušateljev so pritegnile gospodarska veda, skoraj vse stroke tehnike, medicina in slavistika. Mladina se v polni meri zaveda svo-

Dve mladinski delovni brigadi 400 članov bosta sodelovali pri gradnji proge Preserje—Borovnica.

200 srednješolcev in srednješolk bo podiralo viadukt pri Borovnici, čistilo in skladalo opeko, ki bo služila za gradnjo novih hiš in drugih zgradb.

Nekaj mladinskih delovnih brigad bo vršilo regulacijska dela Pesnice. S tem delom bo izsušenih 6000 ha plodne zemlje.

600 srednješolcev bo v treh delovnih brigadah obnovilo porušeno progo Semič—Bubnjarci v Beli Krajini.

Ena mladinska delovna brigada bo zakopala protitankovske jarke v ljutomerskem okraju.

Te velike delovne akcije bo vodil Glavni odbor ljudske mladine Slovenije.

Približno 1000 mladincev bo pomagalo pri gradnji mostu čez Savo pri Kranju in pri gradnji novih poslopij v tovarnah »Jugobruna« in »Inteksa« v Kranju, pri gradnji hidrocentrale na Mariborskem otoku, pri obnovi porušene Sodražice, pri popravilu cest.

Mladinci bodo tudi pomagali pri delu na državnih posestvih v Sloveniji ter pri kmetijskih delih na Kočevskem.

jih dolžnosti in nalog in je s to svojo izbiro dokazala zdravni čut za potrebe delovnega ljudstva in napredek nove ljudske države.

Teološka fakulteta v Ljubljani. Na teološko fakulteto ljubljanske univerze se je do sedaj vpisalo 53 rednih slušateljev — bogoslovcev — in dva izredna. Pri volitvah v fakultetni odbor Osvobodilne fronte na teološki fakulteti je bil za predsednika izvoljen redni profesor bogoslovja dr. Fabjan Janec, za tajnika pa docent dr. Trstenjak Anton.

USPEHI NABAVNO-PRODAJNE ZADRUGE V DOLJNI LENDAVI

V Doljni Lendavi vidimo uspehe enoletnega intenzivnega dela v zadružstvu.

V juniju 1945 je zadruga štela sedem članov, po enem letu pa se je povečala na 1200 zadrugarjev. Iz skromnih začetkov se je zadruga tako razširila, da ima poleg skladišča, trgovine z manufakturo, špecerije, železnice, pekarnice in gostilne v Doljni Lendavi še 10 poslovalnic v bližnjih vaseh. Upravni odbor pa še pripravlja skupno z vsemi člani ustanovitev čevljarskega in krojaškega odseka in skupen zadružni dom za pisarne, sestanke, prireditve in skladišča.

RUDNIK ZAGORJE JE ZMAGAL V TEKMOVANJU

V prvomajskem tekmovanju slovenskih rudnikov so se najbolj odlikovali zagorski rudarji. Starim rudarskim zastavam se je pridružila še nova — zastava zmagovalca slovenskih premogovnikov — ki priča o požrtvovalnosti Zagorčanov pri obnovi domovine in o naporih v zimskih mesecih 1945-46, ko so premostili pomankanje premoga in omogočili industriji nadaljnji razvoj.

NOVA AVTOMOBILSKA CESTA MED ZAGREBOM IN BEOGRADOM

Meseca decembra je dal maršal Tito pobudo za zgraditev nove avtomobilske ceste med Zagrebom in Beogradom. Zdej so se začele priprave in ceste že trasirajo. Nova cesta bo dolga okrog 400 km in bo ogromnega pomena za jugoslovansko gospodarstvo.

MARTINOVA PEČ V ŠTORAH JE ZAGORELA

Železo je poleg premoga osnova vsake proizvodnje. V Štorah pri Celju so Nemci z brezobzirnim izkoriščanjem pokvarili Martinovo peč, ki so jo sedaj delavci sami popravili in krstili za »Partizanko«. Partizanka ima zmogljivosti 25 ton na dan.

Govor Otona Župančiča

Društvo slovenskih književnikov je priredilo v ljubljanskem opernem gledališču veliko manifestacijsko zborovanje, na katerem so enodušno zahtevali priključitev Trsta k Jugoslaviji. Govoril je tudi pesnik Oton Župančič, ki je med drugim dejal:

»Res, gre za velike gospodarske koristi, za gmotni razmah in prospeh široko razprostranjenih ozemelj. Gre pa tudi še za nekaj prav tako važnega, ako ne celo važnejšega: za duhovno bodočnost sveta, za pravo pojmovanje demokratičnosti, za pravično in trdno osnovo reda in dela v povojnih razmerah: gre za vero malih narodov v pravico in svobodo, za idejno usmerjenost, za ravnovesje in duševno zdravje novega človeka, ki je izšel iz vojne mogoče s polomljenimi udi, toda s celo miselnostjo in neupogljivo voljo, da bo poslej živel za tiste ideale, za katere je nesel svojo glavo v boj na življenje in smrt.

Toda podoba je, da pri naših vojnih zaveznikih ni tiste dobre volje, ki smo upali, da se smemo nanjo trdno zamesti po vsem, kar smo storili za skupno stvar, po neprimernih žrtvah, ki smo jih brez pomisleka prevzeli na svoje rame, da smo nje, velike, razbremenili in jim prihranili precej kapljic tiste skrivnostne, dragocene tekočine, ki se imeje kri. Naš partizan ni varčeval z njo, z zdravjo, vročo, dvajsetletno, življenja željno; v kipečih kurkih mu je vrela iz ran, ker je brezmejno ljubil tisto drugo, zlato dragocenost — svobodo svoje domovine. In so lačni in žejni, bosi in raztrgani padali na gosto kakor trava pod koso, ker jim je pela čudežne pesmi, ona, omamljivka. Pela jim je pesem otožno o ponižani, razkosani Sloveniji, o tlačenem Korotanu, o žalujoci, zapuščeni Gospe Sveti in pesem zanosno in strastno o morju in Soči, o Trstu in Gorici, da niso čutili meje med bitjem in nebitjem, tako so bili zamaknjeni v zarjo bodočega dne, ko so omahnili v navdušenem zaletu.

Vidim njih osteklenele oči, kako zro nepremično in strme skozi rušo in ne morejo razumeti, da tako vroča ljubezen naleti na tako hladne račune, da je mogoče tako svete stvari sprejemati s tako mrzlim srcem, tako čiste žrtve s tako ošabno dvignjeno glavo.

Oni imajo potuho, ki so bili še večeraj verni in zvesti zavezniki najgroznejšim krvnikom, kar se jih je izkotalo v najtemnejših dobah. Tisti, ki jim je poverjena skrb za red v teh krajih, nočejo skrbeti za red in pomagajo njim, ki se znajo znašati nad neboljenimi otroki, nad šibkimi žen-

skami, nad neoboroženimi mirnimi ljudmi, ki divjajo nad zavodi, postavljenimi s poštenim delom, nad ustanovami ljudstva, vnetega za kulturo in napredek. Kako značilno: maščujejo se nad knjigami, ker knjige razodevajo ljudstvu resnico, ker mu prižigajo luč idej vodnic, ker ga uče spoznavati svet in sile, ki ga vladajo, in prezirati brezdušno mišljenje nacistično fašistične samogoltnosti, spoštovati pravico in ljubiti domovino in nje svobodo. Ali slišite, pisatelji sveta? Na grmado z njimi! Na grmado z idejo, pravico, svobodo! Vpričo vsega sveta se ne sramujejo uganjati teh ostudnih orgij besnega sovraštva in zaslepljenega divjaštva. Ali si je mogoče misliti, da svet to nespodobno, poniglavo početje gleda in ga ne ceni primerno, to se pravi, ga ne obsodi in prekolne in zavrže? Svet se ne more tako globoko pogrezniti, da bi take metode odobril in potrdil ter celo poplačal z mastno nagrado, z lepim mestom in njega zaledjem, krasno primorsko ljudstvo pa, ki že poldrug tisoč let na tej zemlji prebiva in jo vsako leto pregrne z zlatim žitom, obstre z oljkami in trtami, ki jo ljubi in brani, to ljudstvo pa da bi uklenili v jarem, ker je bilo zvesto sebi in svetim idealom človeštva.

Ako pomislim na fašista s puško na rami, z bombo in nožem v roki, s krvoločnostjo v srcu, kako se mi zasveti naš človek masproti njemu! S kako mirnim, samozavestnim korakom stopa naš človek po poti človečanstva v svojo bodočnost! Po vsem preganjanju in mučeništvu hodi pokoncu, poznati mu je, da ga prevzemajo visoke misli in globoka čustva, da ga vodi vera v bratstvo narodov, v skupne cilje človeštva: v radostnem delu hoče najti srečo in zadovoljnost sebi, svojemu narodu pa tudi italijanskemu delovnemu ljudstvu, ki je z njim enih misli in želja in si želi Jugoslavijo in njeno svobodo. Somračni trenutki tesnobe, ko se mi zavali usoda našega tako bridko preizkušenega ljudstva s pezo težkega kamena na prsi — spomnim se pokončnega človeka teh krajev in odleže mi. In tudi v tej naši dolgi in hudi pravdi za Trst imamo velike, spretno in modre vodnike in zagovornike: Našega spoštovanega maršala Tita, tovariša ministra Kardelja, sovjetskega ministra Molotova, tovariša F. Bevka, pisatelje Francije, Amerike in vse svobodoljubne in blagomiselnih duhov sveta. S hvaležno in toplo mislijo se spominjam njihovega dela za našo svobodo in za priključitev Trsta k Jugoslaviji.

posebne nagrade. Kulturnih subvencij so bile deležne samo nemške ustanove. Vse, kar so Slovenci v prosveti in gospodarstvu ustvarili, je bilo ustvarjeno z lastnimi, dostikrat zelo skromnimi sredstvi.

V političnem oziru je za razmere v deželi značilno, da so politiko vodili ali slovenski narodni odpadniki ali pa prišlike iz Sudetov in od drugod. Sicer pa lahko brez pretiravanja ugotovimo, da na Koroškem že desetletja sem ni bilo nadpovprečnega politika. Pri velikih gospodarskih težavah so pač vselej napeli najhujšo gonjo proti Slovincem in s tem potolažili nerazodno množico. Iz vsega tega je naci- zem izvajal le zadnji sklep, da smrtno udari po Slovincih. Izseljevanje Slovencev je bilo po duhu tako zelo pripravljeno, da je župan g. Teppan v Gozdanjah v svojem poročilu na okrajno glavarstvo upravičeno zapi-

sal: »Nemško prebivalstvo je izseljevanje pozdravilo.«

Da za slovenske in slovanske žrtve ni nikakega razumevanja, je prav za prav naravno. Kakor hitro priznajo slovenske žrtve, morajo priznati vse, kar iz teh žrtev izvira, in sicer krivico in krivce v lastnem taboru, pravico in enakopravnost na slovenski strani. Eno in drugo pa je pri vladajoči miselnosti danes še nemogoče. Po tej miselnosti krivcev sploh ni, kvečjemu obstoja krivec Kaibitsch. Temu bi najraji natovorili vso odgovornost za grozodejstva, čeprav je povsem jasno, da je imel Kaibitsch celo vrsto sodelavcev. Enakopravnosti pa si niti predstavljati ne morejo, ker je njim danes še nepojmljivo, da bi Slovenec in Nmec sedela kot enakopravna pri isti mizi.

»Tudi to boste še doživeli.« je pri- stavil Švicar. Aro.

KRIŽEM PO SVETU

Dr. Franc Zwitter:

22. junij 1941. leta je bil dan tolažbe in upanja za vse teptane in ponižane narode. »V«—victoria (zmaga) je bila krilatica borbenega upanja sveta, ki jo je Nemčija potem izrabila za lastno propagando. Z »V« okrašene lokomotive so prevažale vedno nove divizije, ko je zmagoslavni »V«-zhod nastopil v oni strašni zimi 1941-42 svoj prvi protinapad. S takim vlakom sem se vozil tudi jaz v novoletnih dneh pred štirimi leti iz Francije nazaj skozi Nemčijo v brezmejni slovanski svet. Vlak je drvel in drvel skozi mesta in vasi, vedno dalje v kraje, kjer ni bilo več mest in ne vasi. Tem več pa je bilo strgane in gole ter izstradane dece, ki je prosila za košček kruha, kjer koli je obstal vlak. Nemški vojak je pisal domov o »Polenpacku« in o »ciganskem narodu«, nič pa ni pisal o požganih vaseh in hišah, o ubitih očeti in materah, ki tej deci niso mogli dati ne strehe, ne obleke in ne kruha. In vendar je videl ob železnici in ob cestah izžgano in razšuto zidovje in gledal le izstradano dečo brez odraslih ljudi. Te slike so se ponavljale v še strašnejših barvah, čimdalje je pihal vlak v neprodorne ruske daljave. Rad bi bil delil kruha tej deci neprenehoma, ker ga je bila lačna tem bolj, čim več ga je prej imela. Da ga je imela, so mi pripovedovali polni, zdravi, obrazi odraslih deklet in fantov, ki sem jih gledal, ko sem se sprehajal z zdravnikom-kapetanom po Kievu. »Poglejte te obraze, ali ne žari iz njih vse naravno zdravje tega naroda.« tako mi je dejal ob tej priliki. »Pa pravijo in pišejo, da je to ljudstvo gladovalo!« Vse naprej sem gledal potem take obraze povsod, v središču mesta kot v predmestni novozgrajeni delavski hišici, po vaseh pri kolhozniških kakor pri tistih, ki se niso hoteli včleniti v skupno kolhozno gospodarstvo. Sedaj seveda je vladal glad. Saj so oni borci za »novi svetovni red« s kratko besedico »zabrali« vse, kar ni bilo pribito. Dobro se spominjam dogodka v majhni, siromašni hišici. Mati s petimi otroki mi pripoveduje o svojem možu, ki je daleč nekje na fronti, o sebi, kako težko ji je, ko ne more nasititi gladnih ustec... Pa prideta dva častnika ter ji »zabereta« zadnjo kašo in zadnje jajce. Tedaj sem prvič slišal iz ust te preproste žene znano krilatico: »Germinski niks kultura!« Za te besede jih je dobila potem uboga žena še po glavi. Mene je bilo sram. In doumel sem smisel omenjene krilatice: kultura brez srca je zunanja navlaka, ki jo dež opere in potem se razgali vsa grdota pobarvane plehko- sti! Ruski človek res nima one zunanje navlake civilizacije, je pa zato srčno dober, ker je ostal zvest naravi in zemlji. Ko mu je granata razušila hišo, je šel v klet in ko je bila uničena klet, se je zaril v zemljo, a svojega kraja ni zapustil, tudi ne na najstrašnejši fronti. Zopet in zopet sem doživel to dejstvo in obstal ob vprašanju, kako da se tako krčevito drži te zemlje, ko vendar ni njegova last. Mlada učiteljica, ki so jo dva dni pozneje ustrelili, ker je baje potrosila

okrog nemškega municijskega skladišča fosfor, mi je dala odgovor na to vprašanje. »Zakaj da ne bi bila njegova? — Ruska zemlja je in zato je tudi njegova, od nje se hrani, zanjo dajejo tudi svoja življenja naši hrabri vojaki! Mi Rusi ljubimo svojo domovino! Iskrenost svojih besedi je potem potrdila s svojo smrtjo za domovino! Na besede te mlade junakinje sem tudi mislil, ko sem doživel svoj ognjeni krst 4. julija 1942. leta. Tanki, ki so goreli, so se mi zdeli kakor kresovi, žgani po slovenski zemlji na čast prvim blagovestnikom, kakor kresovi velike slovanske skupnosti, ki se poraja v teh silnih porodnih bolečinah najstrašnejše vseh vojn. Tako sem gledal Rusijo in njeno novo življenje, ki klije v srcih mladih šolarjev po vseh vaseh, kadar pripovedujejo na pamet cele strani Puškina in se navdušujejo ob umotvorih velikega Tolstoj. V vsaki vasi sem videl novo šolo. Stari rod ne zna ne pisati in ne brati, mladina pa citira Puškina! Predvsem zato in potem šele zaradi sijajnih uspehov Rdeče armade verujem v bodočnost Rusije, verujem v njeno novo, mlado življenje.

Ob Donu, nekaj kilometrov od Voroneža, je ogromno pokopališče padlih nemških vojakov. Še več grobov pa je ob cesti iz Voroneža v Kursk. Od tam naprej je bil le še beg domov na zapad. Jaz sem se vračal že oktobra 1942. leta nazaj z zlomljeno roko. Pa bolnica je v vojaškem življenju samo intermecco (vmesna igra); godi se ti kot prašiču — hranijo te, da postaneš spet močan in da moreš spet v klavnico. Roka, hvala Bogu, ni postala tako hitro gibčna in tako sem smel še malo na oddih v prelepo češko mesto Domažlice. Ko sem se vozil sam proti moravski meji, sem mislil na oni usodni dan, ko je padla Češka. S prijateljem, ki me je tedaj obiskal na Dunaju, sva oba jokala. Sedaj bom spoznal oni slavni rod Libuše, ki v marsičem prednjači pred vsemi slovanskimi narodi. Čehi so ponosen narod! A imajo tudi vso pravico do tega! Ponosni so na ustvarjalno moč svojih mož in žena in na svojo cvetočo mladino. Ponosni so na visoko stopnjo svoje ljudske vzgoje in na svojo stavbeno umetnost; ponosni so na svoje šole in na bolnice, ponosni na svoje gradove in hiše, na svojo glasbo in svojo telesno kulturo. Trdno so bili prepričani, da je »protektorat« le »pro tešto krat« in da bodo potem lahko spet svobodno ustvarjali v svojih tovarnah in učili na svojih visokih šolah. Zato je njihov ponos samozavesten. Noben Čeh ne spregovori niti ene nepotrebne besede z nemškim vojakom, hladno in olikano mu odgovori. Ves narod se mi zdi kot človek, ki ga je kdo nizkotno razžalil, a se čuti predobrega, da bi na tako nizkotnost reagiral. Tako se ob vsem spoštovanju za ta ponosni narod nikdar nisem počutil domačega in sem bil čisto vesel, ko me je po prehodnem bivanju v Nemčiji vlak zapeljal na daljni jug med brate.

(Dalje)

ZANIMIV POGOVOR

Nedavno sem se pogovarjal s švicarskim žurnalistom, ki je prepotoval slovenski del dežele in pri tej priložnosti govoril z različnimi ljudmi.

Dvoje vprašanj mi je stavil ta švicarski žurnalist:

1. Odkod izvira na Koroškem profilslovenska gonja?

2. Kako je mogoče, da pri nemških ljudeh v deželi ni prav nobenega razumevanja za slovenske in slovanske žrtve v boju proti nacizmu?

Prvo vprašanje sem švicarskemu časnikarju pojasnil na sledeči način:

Sistematično se je na nemški strani ta gonja organizirala odkar so Slovenci stremeli za zedinjeno Slovenijo, ki naj bi obsegala vse slovensko ozemlje. Na drugi strani pa so Nemci kot celota čez slovensko ozemlje hoteli graditi most do Jadrana. Obe stremljenji si tako zelo nasprotujeta, da je moralo priti na nemški strani do najhujšega pritiska na gospodarskem, kulturnem in političnem področju.

V gospodarstvu se je to zadnja desetletja najbolj pokazalo v razkosavanju slovenskega ozemlja. Z načrtnim razpredeljevanjem uradništva pri železnici, pošti, šoli in varnostni službi so poskušali spraviti v nemške roke vse postojanke, iz katerih je izvirala politični vpliv in pritisk. Po vaseh samih so naseljevali nemške koloniste

iz rajha in jih gmotno dobro podprli. Ti kolonisti so pozneje tvorili tudi središča nacizma. To koloniziranje se je sistematično gojilo že za časa prve avstrijske republike pod vodstvom Kaibitscha in njegovega Heimatbunda. Vsa veleposestva na slovenskem ozemlju so v nemških rokah in tako so mali kmetje hudo izpostavljeni neposrednemu gospodarskemu pritisku grofov in njihovih oskrbnikov.

Gospodarske podpore so prejemale le nemško usmerjene družine. Večjih deželnih ali državnih investicij na slovenskem ozemlju sploh ni bilo.

Na ta izvajanja pripomni švicarski časnikar: »Opazil sem, da ni južno od Drave niti ene tlakovane ceste.«

Kulturno poslanstvo je vršila šola. Odkar je bila leta 1870 vpeljana splošna šolska obveznost, je šola na Koroškem služila izključno nemškim političnim interesom in ponemčevanju slovenske mladine. Da se to stremljenje še bolj podpre, je Südmärka dajala občinam denarna posojila s pogojem, da se na šolah, ki bodo zgrajene s takimi posojili, ne sme poučevati v slovenskem jeziku, še manj seveda v slovenskem duhu. Učiteljstvo, vzgojeno na vsenemško usmerjenem učiteljskem v Celovcu, je take načrte radevolje podpiralo, ker je dobivalo za to od Südmärke in Heimatbunda

PO NAŠI ZEMLJI

Kulturne prireditve

podgorjanske, leške in šentjakobske mladine

V nedeljo 26. junija so igrali mladinci in mladinke iz Podgorjan v našem narodnem domu v Št. Jakobu igro »Zupanova Micka«. Želi so zelo velik uspeh, čeprav so prvič nastopili na odru. Predstave se je udeležilo okoli 250 ljudi.

Mladini iz Podgorjan želimo veliko uspeha in upamo, da se bo kmalu spet pokazala na odru.

Teden po prireditvi podgorjanske mladine so nastopili naši mladi igralci iz Leš, ki so že sodelovali pri »Miklovi Zali«. Znova so dokazali, da so vredni potomci starih Lešanov.

Uprizorili so burko »Pogodba«, ki jo je vodil Iv. Janežič. Dvorana v narodnem domu je bila nabito polna, kar najbolj dokazuje zanimanje naših ljudi za slovensko igro.

Prireditve je otvoril Štornikov Franček, ki je tudi odlično odigral glavno vlogo. Njegov brat Janez je zelo dobro igral ljubimca Simna ter deklamiral Aškerčev »Knežji kamen« in Gregorčičevo »Soči«. V vlogi Marijane se je Štrnikova Dimi tako dobro vživela, da jo je odigrala čisto naravno. Petričev Joze je v vlogi Cabra — hudobca povzročil med našimi najmlajšimi velik strah. Posebno pohvalo zasluži Kometarjev Marki kot oče Mlakar, ki je

sijajno odigral svojo vlogo, čeprav je bil prvič na odru in se pismene slovensčine prej ni imel prilike učiti. Med prvimi in drugim dejanjem nas je veselo presenetila Fugarjeva Anica s svojo deklamacijo. Izvedla jo je zelo resno, čeprav še ne obiskuje šole. Med odmori in po-predstavi je bilo petje in godba. Tonček, Katica in Mici so zapeli razne pesmi, ki so vzbudile med gledalci veliko navdušenje.

S to prireditvijo so igralci iz Leš pridobili srca vseh naših ljudi, ki že sprajujejo, kdaj bodo spet nastopili.

Na binkoštni ponedeljek so uprizorili mladinci iz Št. Jakoba v narodnem domu igro »Poštna skrivnost« in mladinsko enodejanko »Strahovi«.

Najprej je Košatova Mici deklamirala pesem. Pri igri »Strahovi« so sodelovale Samonikova Trezi, Čudnova Pepca in Kovarjeva. Igrale so zelo dobro, tako da so bili vsi prav zadovoljni. Pri igri »Poštna skrivnost« se je zelo dobro odrezal Čudnov Stanko.

Obe igri je režirala Nageletova Zorka, ki je pri »Miklovi Zali« igrala vlogo Zali. Še veliko takih prireditev, predvsem pa resnega dela, da bomo dosegli svoje pravice, in lepo bo v našem Rožu. Rado.

Nacistični duh še vedno živi

To nam jasno dokazuje tabla Okrajnega odbora Osvobodilne fronte v Borovljah. Že nekaj časa je od tega, kar so nacistični pobalini pomazali ta napis ter pokazali svoje sovraštvo do vsega slovenskega. Delo so opravili ponoči. Storitve so sicer iskali, a jih niso našli. Pisarna Okrajnega odbora OF v Borovljah je v hiši, ki je bila last Slovenske posojilnice. Hitlerjev režim je seveda požrl tudi to posest in kupila jo je kratko malo občina. Čitali smo v raznih časopisih, da je slovensko zadržno življenje zopet oživljeno in da naše zadruge spet poslujejo. Kako je v resnici? Poslopja slovenskih posojilnic in njihovo lastnino še vedno upravljajo občine, medtem ko posojilnicam še zmeraj ni omogočeno, da bi samostojno delale. Pri Hitlerju je bil uradni postopek veliko hitrejši. Prišli so gospodje iz Celovca, pripeljali s seboj svoje zaupnike, povabili člana načelstva naših zadrug, pregledali knjige, sešteli denar, odne-

sli blagajno s knjigami vred in našim odbornikom povedali, da pri zadrugi nimajo ničesar več iskati. V pol ure je bilo vse opravljeno. Sedaj je pa že več ko leto dni in naše zadruge so še vedno na tem, kamor so jih spravili hitlerjevci.

Kmalu potem, ko so prišli hitlerjanci, so nacistični pobalini ponoči sneli tablo slovenske hranilnice ter jo odnesli. Z rdečo barvo so pomazali steno z »Grenzland ist deutsch«. Od tistega napisa je do danes ostala še črka »G«. Vse kaže, da bomo z nacizmom in vsem tem pobalinstvom temeljito počistili šele takrat, ko bo prišla železna metla, ki bo pomedla trdo pri tleh ter napravila enkrat za vselej konec takemu izzivanju.

Edini slovenski napis v Borovljah jih je bodel in jih še danes bode v oči, kljub vsem zagotovilom, kako složno živijo na Koroškem Slovenci in Avstrijci.

SODRAŽEVA PRI BILČOVSU

V tukajšnji podružni cerkvi sv. Helene sta se v nedeljo 30. junija poročila Janez Krušič, p. d. Čebrov, v Pugradu in Marija Siedler, rojena Schüttelekopf, posestnica, p. d. pri Plavcu na Sodraževi. Novoporočencema želimo mnogo sreče!

HODIŠE

V minulem tednu je napadla roparska tolpa, ki je štela okrog 15 ljudi, dom čevljarskega mojstra Maksa Kričeja v Dvorcu. Posestnik se jim je postavil v bran, pa so ga pobili do nezavesti in nato izropali vso hišo. Policija, ki je zasledovala zločince, je našla del izropanega blaga na polju v bližini taborišča za tako imenovane »preseljene osebe« v Waidmannsdorfu pri Celovcu, zločincev samih pa še niso izsledili. P.

BISTRICA V ROŽU

Z velikim veseljem smo prejeli Slovenski vestnik, ker vemo, da je to list, ki bo v resnici zastopal naše težnje. Hočemo spravo kot enakopraven narod in ne kot manjšina. Pri nas opa-

žamo, da so Nemci ohranili in še celo ojačili svojo vsenemško miselnost ter sovraštvo do Slovencev in do avstrijskih antifasistov, ki nam priznavajo naše pravice. Vse kaže, da se ti ljudje med vojo niso ničesar naučili.

ŠT. LIPŠ V PODJUNI

Z velikim veseljem smo prejeli prve številke Slovenskega vestnika, ker vidimo, da je to list, kakršnega smo si že davno želeli.

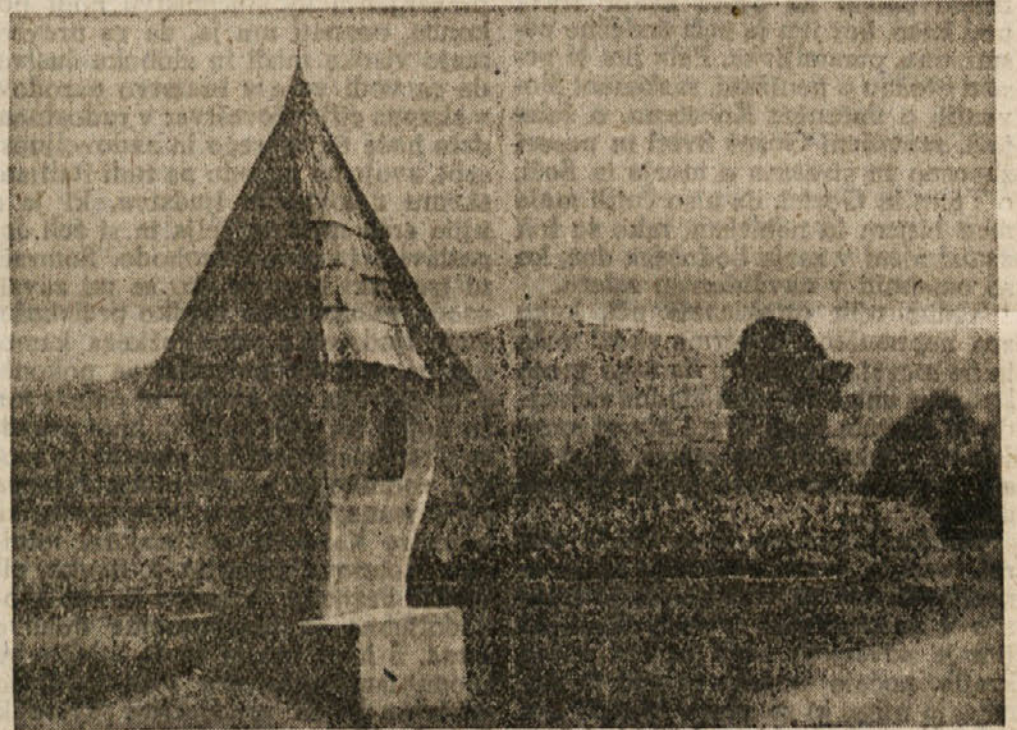
Pri nas gradimo znova vse to, kar so nam nacisti v pretekli težki dobi razdejali. Prej smo imeli lepo urejeno knjižnico z nad 300 knjigami, a so nam jo nacisti zaplenili in uničili. Z grozo se spominjamo časov, ko so nas ovajali in zapirali. V naši majhni župniji so izselili šest družin, skupno 22 oseb. Od teh jih je umrlo v zaporih in taboriščih 6, med njimi tudi gospod župnik Polak. Do danes go še vsi tisti, ki imajo te žrtve na vesti, nezakaznani! Učitelj na naši šoli je še vedno Nemeč, verdar upamo, da nam bo šolska oblast zaradi naših odločnih zahtev v prihodnjem šolskem letu delila slovenskega učitelja. P. L.

RINKOLE PRI PLIBERKU

Na praznik sv. Petra in Pavla smo uprizorili v Rinkolah igro »Stari grehi«. To ni bilo tako lahko, ker so bile zelo velike ovire. Toda naša mladina je kljub temu uspela.

Iz sosednjih Vogrč je prišla tolpa kakih 15 nacistov, ki so hoteli na vsak način preprečiti našo prireditev. Hotelo so nam razbiti naš oder. Rinkolškimi fantom se moramo zahvaliti, da se je morala ta nacistična tolpa umakniti, ne da bi ji uspelo izvesti njen naklep.

Popoldne so prišli v našo majhno vasico ljudje iz vseh krajev Podjune, da vidijo naš kulturni napredek. Rižnarjev stog je bil nabito poln, tako da Rinkole še niso videle toliko ljudstva. Prireditve je otvoril s pozdravnim govorom tov. Franc Kropivnik in pokazal naloge, ki jih imamo pri našem kulturnem delu. V imenu POOF je pozdravil navzoče tov. Tone Jelen. Igrali so sledile deklamacije ki so vse prisotne vidno navdušile. Pri prireditvi je sodeloval tudi moški pevski zbor pod vodstvom tov. Folteja Hartmana. Kulturni dan je uspel zelo dobro, tako da so se vsi vračali na svoje domove polni zadovoljstva in vere v lepšo bodočnost. J. K.

Na polju znamenje stoji...

ŠMIHEL PRI PLIBERKU

Tudi mi Šmihelčani smo že zelo težko pričakovali svoj slovenski list. Marsikaj bi lahko napisali o trpljenju in žrtvah, ki jih je dala naša občina v boju proti nacifašizmu. Omenimo naj le, da je bilo v naši občini izseljenih 10 najzavednejših slovenskih družin. Čudno se nam zdi, da je glavni povzročitelj tega gorja g. Kraut danes, celo leto po Hitlerjevi kapitulaciji, še vedno enak gospod pri nas, kot je bil v času najhujšega terorja nacifašistov. Čeprav je naša občina popolnoma slovenska, smo dobili za novega župana Nemca, ki se je priselil k nam iz Beljaka in ga velika večina občanov sploh ne pozna.

Na dan sv. Petra in Pavla nas je doletela žalostna nesreča. Strela je ubila našo časovo mamico, ko se je med nevihto vračala domov. Nesrečni družini naše iskreno sožalje!

Z letino smo bolj slabo zadovoljni, posebno v pogledu krme. Upamo, da bo vsaj druga košnja boljša, da ne bi bilo treba odprodati preveč živine.

Poročili so se: dr. Jelen, zdravnik iz Bistrice v Rožu, s Klokarjevo Drago; naš marljivi prosvetar Zdravko Mišič je vzel nevesto z Mokrij; naša igralka Mojca Grilova pa je vzela Lovra Krauta iz Bistrice. Vsem našim slovenskim parom želimo obilo sreče! P. St.

Zadržna zveza javlja

Obveščamo Vas, da sta načelstvo in nadzorstvo »Zveze koroških zadrug v Celovcu, r. z. z. o. z.« v svoji seji 24. maja 1946 sklenila sklicati izredni občni zbor, ki bo v četrtek 18. julija 1946 ob 10. uri v gostilni Roth v Celovcu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva o trenutnem položaju.
 2. Poročilo o pravnem položaju posameznih članic.
 3. Poročila zastopnikov članic o dejanskem položaju.
 4. Sklepanje o potrebnih ukrepih.
 5. Slučajnosti.
- Članice naprošamo, da pošljejo po dva, najmanj pa vsaj po enega zastopnika, da bo udeležba polnoštevna.

Florijan Lapuš l. r., predsednik.

Posojilničarji, zadržniki

Imamo zopet svoj časopis, ki nam bo prinašal zadržne vesti. Kaj je z našimi hranilnicami in posojilnicami, kaj z našimi gospodarskimi in drugimi zadrugami? Tako se vprašujete. Zakaj še ne poslujejo? Kje je zadržno premoženje, kdo upravlja posestva, ki so last zadržnikov? Nacistični gestapovci so leta 1941 z enim mahom ustavili naše zadržno delovanje, zaplenili vse zadržno premoženje in ga izročili njihovim podrepnikom. Zakonito izvoljeni odbori so bili nasilno odstavljani in izbrisani iz zadržnega registra. Zadržniki so bili proti določilom zadržnih pravil iz-

občeni iz zadrug. Kakor lačni volkovi so planili »najodličnejši« nacisti na posestva. Vi, zadržniki, pa ste bili oropani vseh svojih zadržnih pravic in svojega premoženja. Do danes se na tem stanju dejansko še ničesar ni spremenilo. 6. marca 1946 je deželna vlada v vpostavitvev zadrug sicer privolila, na izvršitev sklepa pa še vedno čakamo.

Mi pa hočemo nadaljevati z našimi pripravami. Vsi tisti, ki so bili leta 1941 člani naših zadrug, so tudi danes, in teh je nad 5.000. Svojičas zakonito izvoljeni odbori obstojajo tudi danes in zastopnike teh odborov vabi naša »Zveza« na izredni občni zbor.

Slov. prosvetna zveza naznanja

naslednje Ciril-Methodove prireditve: V soboto 13. julija ob 20.30 uri v Zmočičah pri Prangerju.

V nedeljo 14. julija ob 15. uri v Bilčovsu pri Pomoču.

(Obe prireditvi sta bili napovedani za preteklo nedeljo, pa sta zaradi dežja odpadli.)

ob 14. uri na Jezercih pri Žumpru. Na sporedu tudi igra »Matja«, ob 15. uri v Radišah v Društvenem domu. Na sporedu tudi igra »Tri sestre«.

ob 15. uri v Hodišah v Društvenem domu »Miklova Zala«.

ob 20. uri v Celovcu v gostilni »Einsiedler«, Kinkstrasse 2 (pod Kreuzbergom).

Vsi ljubitelji naše prosvete vabljeni!

Širite »Slovenski vestnik«

Mladina ima velike naloge

Če pogledamo nazaj na naša lastna doživljenja in poslušamo pripovedovanja svojih staršev, se moramo nehote vprašati: Ali smo sploh kdaj uživali kakšne pravice? Lahko trdimo, da nikoli.

Najsi bo v stari cesarski ali poznejši »demokratični« Avstriji po prvi svetovni vojni — da ne omenjamo nacistične dobe — smo bili zaslužni in zapostavljeni. Na koroškega Slovenca so gledali kot na hlapca in ga zaničevali, nacizem pa je hotel enostavno izbrisati vse, kar je bilo slovenskega.

Najbolj je bila pri vsem tem prizadeta mladina. Ze pri najmlajših so začeli s ponemčevanjem. To so delali po točnih načrtih v nemških otroških vrtcih. Kako so ravnali tam z našimi malčki, nam je vsem znano. Otrok ni smel spregovoriti niti ene slovenske besede. Če pa se je le včasih zmotil, je bil kaznovan. Sam sem to nešteto krat opazoval. Celo slovenska imena so morali otroci zamenjati z nemškimi, iz Slavkota so naredili Edija, iz Mirkota Fricija itd. Kakor je razvidno iz statističnega zemljevida iz leta 1942, so bili otroški vrtci posejani v prvi vrsti v slovenskem delu Koroške.

Ko je otrok prestopil šolski prag, je bilo prvo učiteljevo vprašanje po materinem jeziku. Gorje šolarju, če se je drznil priznati, da je otrok slovenske matere. Odslej je bil izpostavljen nenehnemu preganjanju učitelja, ki je svojčas sprejemal navodila od »Südmarke«, pozneje pa neposredno od nacističnih oblasti. Samo tako se je moglo zgoditi, da sva bila s prijateljem Mihejem zaprta v šoli samo zato, ker sva se v nemški uri upala omeniti pesnika Prešerna in pisatelja Cankarja. Učitelj je pripovedoval o velikih nemških pesnikih Goetheju in Schillerju ter trdil, da drugi narodi nimajo pokazati na kaj podobnega, najmanj pa sosedni slovenski narod. Kako pritlikava se zdi taka miselnost v primeri s tistim ruskim poveljnikom, ki ob zavzetju nekega saškega mesta ni kričal, da je Puškin velik, Goethe pa slab, ampak je bil ponosen na to, da je imel Puškin rad Goetheja.

Kar nacistični šoli ni uspelo, to naj bi izpopolnila organizacija »Hitlerjeve mladine«. Tudi slovenski fantje in dekleta so bili prisiljeni vstopati in se učiti hlapčevske pokornosti in oboževanja »firerja«. Z velikim tamtamom so navduševali mladino za stvar, ki ji je jemala samostojnost mišljenja in dostojanstvo človeka. Tako so napra-

vili iz nje brezoblično maso brez lastne volje, ki je brez pomisleka odobravala nacistične zločine in se navduševala za nasilje, pod katerim so trpeli zaslužni narodi.

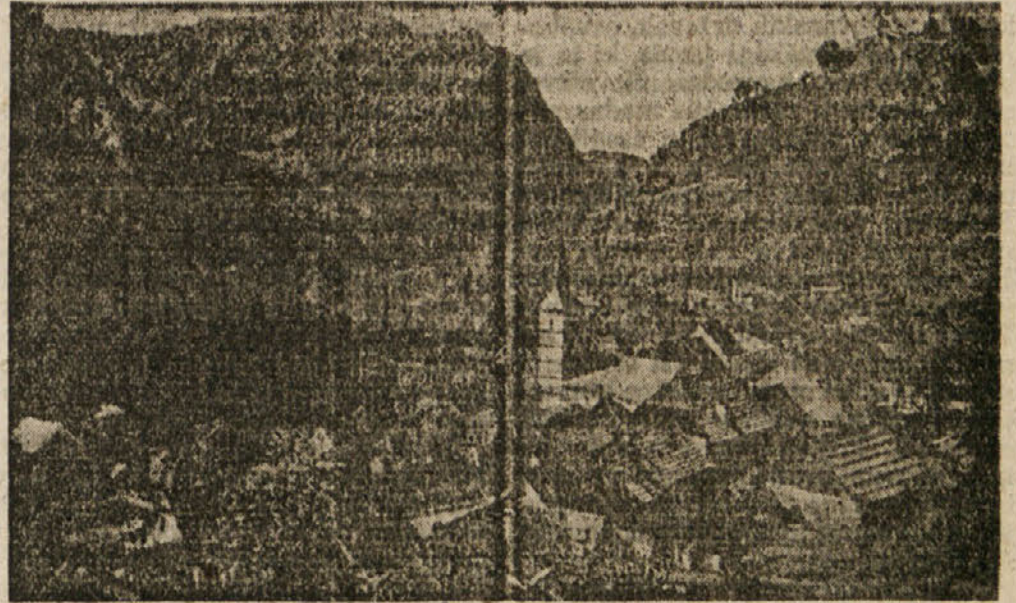
Ta mladina se še vedno ni otresla nacističnega duha; med njo je tudi več nesrečnih zapeljancev, ki so jih zločinski vzgojniki odtrgali od lastnega naroda in ki še vedno niso našli poti k svojemu ljudstvu.

Pred nami, mladinci, so velike naloge: Vrniti moramo prevarane zapeljance zopet lastnemu ljudstvu, pokrabeti moramo, da naša mladina ne bo samo razumela slovenske besede, temveč da jo bo obvladala v pisavi in govoru, tako da bo lahko uživala umetnine velikih slovenskih pesnikov in pisateljev. Doslej so ji vse te umetnine ostale nedostopne, ker jih pač ni razumela. Mi sami se moramo vztrajno izpopolnjevati v znanju svoje materinsčine, pri tem pa gledati na to, da našim najmlajšim ne bo treba doživljati take usode, kot smo je bili sami deležni. Spoznavati moramo delo in kulturo naših prednikov, da bomo znali pravilno ceniti sebe in svoj narod. Slovenska pesem, pa naj bo stara ali sodobna, narodna ali umetna, nam bo pri delu dvigala naša mlada srca.

Še beseda na starše: Stojte nam ob strani z vašim poznavanjem življenja in skušnjami, toda nikar ne zavirajte poleta mladine, ker navsezadnje je ta-

ko, da je mladina iskala vedno nova pota, danes pa to velja bolj kakor kdaj koli. Zato mladina pričakuje od staršev polno razumevanje za njeno delo.

Mladinci, zavedajmo se, da bomo za svojo usodo sami odgovarjali. Življenje ničesar ne poklanja, vse si je treba priboriti z vztrajnim delom in po-

Zalozna Kapla

žrtvovalnostjo. Spomnimo se žrtev, ki so bile za naše pravice že žrtvovane, potem se jih tudi mi ne bomo več ustrašili. Saj z nami je vsa napredna mladina sveta in če bomo sami enotni, stari in mladi, potem bomo svoj cilj tudi brez dvoma dosegli.

Danilo Kupper.

Slov. mladina na jezikovni meji

Želja mladine beljaškega kakor tudi celovškega okraja je bila, da se enkrat skupno zberejo na jezikovni meji, se malo poveselejo in pogovorijo med seboj. In res, kakor zaželeno — tako storjeno. Na praznik sv. Petra in Pavla je že na vse zgodaj sijalo toplo sonce. Okoli devete ure se je začela mladina zbirati na postaji v Lipi; prihajali so z vseh krajev levega brega Drave, kakor tudi iz St. Jakoba in okolice. Okoli desete ure je skupina 150 mladincev krenila proti Sv. Juriju, kjer se je prvokrat ustavila in oddahnila. Od cerkvice sv. Jurija smo pozdravili dolino, ki se je razprostirala pod nami, s pesmijo »Svobodna Slovenija«. Nato smo odšli dalje proti rojstni hiši pokojnega pesnika Drabosnjaka. Naj-

prej smo si ogledali hišo, nakar nam je tov. Maksi v nekaj besedah pokazal veliko delo pokojnega in dejal, da ni bil samo zaveden Slovenec, temveč mož, ki je vzbujal vsem Slovincem narodno zavest ter se boril za njihov obstoj. Po kratkem nagovoru je mladina zapela še nekaj pesmi. Nato je sklenila, da zbere denar za ploščo, katero bodo postavili na Drabosnjakovo rojstno hišo v zahvalo za njegovo delo.

Po kratkem odmoru se je mladina veselih src in s pesmijo v ustih podala proti jezikovni meji. Ze mimogrede smo pozdravili Gozdanjčane z veselo pesmijo, nakar smo kmalu dospeli na naš cilj — jezikovno mejo. Od tod se nam je odprl lep razgled na Osojsko jezero in nazaj po vsem Ro-

žu do Karavank. Po kratki razlagi tovariša o jezikovni meji in okolici je mladina soglasno sklenila, da bo še povečala svoje delo in tako pripomogla k dokončnemu iztrebljenju nacističnih izrodov ter k resnični osvoboditvi lepe koroške zemlje. Od jezikovne meje smo se poslovili s pesmijo »Hej, Slovani«.

Po poti nazaj nas je v vasi Zgornja vas nagovorila stara ženica, ki se je grela na soncu pred svojo kajžico: »Zapojte mi eno slovensko partizansko! Gotovo nas je spoznala po slovenski govorici. Prav gotovo, da tej stari mamiči njene prošnje nismo odklonili, temveč smo ji prav radi zapeli nekaj partizanskih pesmi. Ko smo odhajali, nas je prosila, da naj jo pridemo še obiskat: »Tudi tu, tik jezikovne meje, smo ostali zavedni Slovenci. Zato sem tudi najbolj srečna, kadar slišim slovensko pesem.«

Odhajali smo dalje, kolona 150 mladincev se je vila med žitnimi polji, kjer ni bilo videti ne začetka ne konca, ter tako dospela do vasi Trešče. Po kratkem odmoru nam je mladina iz St. Jakoba na prostem uprizorila burko »Začarano pismo«, škofiški zbor pa je zapel nekaj pesmi. Po končanih točkah se je mladina še nekajkrat zavrtela, nato pa smo odšli proti Vrbi.

Pohod je bil vseskozi živahen; pa kako ne bi bil, saj je iz 150 ust donela vesela pesem in kipel močno navdušenje.

Ob prihodu v Vrbo smo se s pesmijo »Kranjskim Janezom« in z upanjem, da se kmalu zopet snidemo, poslovili ter odhajali veselih src na svoje domove.

Primožič Franc-Marko:

KOROŠKA V BORBI

Partizani na Koroškem so bili prvi, ki so začeli z odkrito oboroženo borbo na ozemlju samega rajha, proti tisti nemški armadi, ki je v tem času poznala samo uspehe. V jeseni tega leta so Hitlerjeve in Mussolinijeve fašistične armade stale pred Stalingradom in v Afriki pred Aleksandrijo z namenom, da zadajo s teh strateških položajev zadnje smrtno udarce Rdeči armadi in zaveznikom. V tem času se je o zavezniški invaziji le šepetalo, bila je to komaj pobožna želja vsega svobodoljubnega sveta.

Koroška je bila tedaj še tako rekoč nedotaknjena v materialnem pogledu in stremeli so za tem, da jo tako tudi ohranijo. Čez Koroško gredo zelo važne prometne žile, ki vežejo Avstrijo z južno in jugovzhodno Evropo, to je z Italijo in z Jugoslavijo. Ta prostor jim je bil nujno potreben kot baza za njihove operacije v Italiji ter za uničevanje borečih se jugoslovanskih narodov.

S pošiljanjem najzanesljivejših nacionalsocialističnih funkcionarjev v ta predel so se hoteli fašisti tudi politično utrditi in se na ta način zavarovati pred vsemi političnimi vplivi, ki bi bili v stanu škodovati nemški državi ter jo ovirati v njenem vojnem naporu. Nikakor pa niso dovoljevali, da bi se tuji politični vplivi še celo odražali in na-

šli odziva v razpoloženju njihovih lastnih množic.

Zaradi vsega tega je bil pojav partizanov na Koroškem Nemcem trn v peti. Nerazumljivo jim je bilo, kako se more najti tako neznamen narodič ter se z orožjem v roki zoperstaviti takšni vojaški sili, kot je bila takrat velika Nemčija. Vendar ta mali narod ni bil sam. Njegova borba ni bila osamljena in brezmiseln, ker je našla odziva pri vseh demokratičnih narodih sveta. V stremljenju, da gibanje uničijo, so napeli vse sile in pri tem uporabili vso nacistično bestialnost, ki je bila lastna samo njim. Ta njihov postopek pa naroda v njegovi pravični borbi ni mogel prestrašiti niti ga ni od borbe odtegnil, marveč se je srd naroda do njegovega stoletnega sovražnika le še povečal. Osvobodilnega gibanja ni bilo mogoče uničiti, ker je predstavljalo borbo vsega naroda, ker je iz naroda izšlo, ker je tudi od naroda prejemale vso moralno in materialno podporo. Ze zavest, da se borijo za pravično stvar, je dajala tako narodu kakor borcem tisto moralno moč, ki jim je bila potrebna, da so vzdržali v najtežjih trenutkih in v najboljših kritičnih dobah.

To so vzroki, da so bili Slovenci na Koroškem izpostavljeni tako strašnemu terorju in so morali pretrpeti to-

liko žrtev, to so vzroki, zakaj so partizanske edinice na Koroškem živele pod tako težkimi pogoji ves čas njihove narodnoosvobodilne borbe.

Prve skupine partizanov so izhajale večinoma iz vrst slovenskih kmetov in delavcev, ki so se uprli preseljevanju ali hitlerjevi mobilizaciji in rajši odšli v gozdove, da s puško v roki branijo svojo in narodovo svobodo. V jeseni 1942 so se pojavile prve skupine partizanov. Ker je kmalu za tem nastopila zima, so se pogoji za njihov obstanek zelo poslabšali. Vsa njihova borba se je osredotočila predvsem na njihov življenjski obstanek. Kljub trdi zimi 1942-43 so prvi pionirji vzdržali in dočakali pomlad.

Nastopajoča pomlad in silni uspehi zavezniških armad, Rdeče armade na stalingrajski fronti ter anglo-ameriških zaveznikov v Afriki, so prinesli prvi polet narodnoosvobodilne borbe na Koroškem. Iz prvih skupin se je kmalu formirala močna vojaška jedinica, Koroški bataljon. Komendant tega bataljona je bil Pasterk Franc, po domače Tavčmanov iz Lobnika pri Železni Kapli. Bataljon so sestavljali sami domačini. Kljub temu, da je pričel z zelo skromno oborožitvijo, z nekaj lovskimi puškami, si je v enem mesecu že sam priboril toliko orožja, da so bili vsi tovariši popolnoma vojaško oboroženi. V aprilu tega leta je prišel na Koroško komendant slovenske narodnoosvobodilne vojske pok. generalmajor tov. Stane Rozman. Pod njegovim vodstvom se je izvedla vojaška akcija v Mežici. Pri tej akciji so partizani zaplenili mnogo orožja ter

med drugimi pobili tudi šest gestapovcev. Pri tej priložnosti je bil težko ranjen komendant I. koroškega bataljona, tov. Pasterk Franc, ki je na posledicah rane čez tri dni umrl.

Da je v tej dobi partizanstvo — predvsem v vzhodnem predelu Koroške, v Podjuni — doživelo tak polet, je velika zasluga politične organizacije, ki je s svojim intenzivnim delom omogočila že izvajanje delne mobilizacije prostovoljcev. Ker je za tako število novincev primanjkovalo orožja, so bili poslani v redne edinice Slovenske narodnoosvobodilne vojske.

Prvi koroški bataljon se je do jeseni tega leta na svojem sektorju že tako vživel, da ga je bilo mogoče razdeliti na dve dela. Obenem je razširil svoje operativno področje proti zapadu do ljubeljske ceste. Za obe edinici je bilo postavljeno enotno vodstvo — štab Koroškega odreda.

Februarja 1943 je prišel v Rož tov. Tomaž-Matija Verdnik, domačin iz Bistrice v Rožu. On je prvi prinesel idejo narodnoosvobodilne borbe v zapadne predele Koroške ter začel postavljati temeljne kamne organizacije OF na Slovenskem Koroškem. Tudi tu je delo hitro napredovalo in Verdnik ni našel odziva samo pri slovenskem delu prebivalstva; ampak je že v maju mesecu navezal stike z avstrijskimi antifašisti. On je prvi dosegel to, česar se je nemški fašizem najbolj bal, namreč da se ideja narodnoosvobodilne borbe prenese na tla Avstrije in da se nacistom pod njihovimi lastnimi nogami zaneti plamen upora.

(Nadaljevanje)

Novo razdobje v zgodovini

N. L E O N I D O V :

slovanskih narodov

Nastanek in utrditve ljudske demokracije v slovanskih državah, osvobojenih izpod nemškega jarma, ki ju je pozdravilo vse napredno človeštvo, sta do besnosti razdražila mednarodno reakcijo. Politikastrji in časnikarji iz nazadnjaškega tabora bi z veliko naslado zavili vrat ljudskim vladam na Poljskem, Češkoslovaški, Jugoslaviji in Bolgariji. Radi bi, toda nimajo moči. Zato neprenehoma obsipajo slovanske države z lažmi in obrekovanji. Prav posebno sovraštvo pa vzbujajo pri njih to, da so se strnili vsi slovanski narodi. Na vse mogoče načine potvarjajo resnične razloge te slovanske enotnosti. Proti slovanskim državam in predvsem proti Sovjetski zvezi si izmišljajo razna podtikavanja, dolžijo jih vsega mogočega, med drugim tudi »panslavizma«.

Nazadnjaški obrekovalci celo trdijo, da so prijatelji slovanstva. Očividno sami sebi verjamejo, da imajo narodi kratko pamet in še krajši spomin. Da razkrinkamo te pozne oboževalce fašizma, ki ogrožajo mir in varnost, ne bo odveč, če pogledamo malo v zgodovino.

V prvi svetovni vojni so slovanski narodi odigrali pomembno vlogo, da so antantne države mogle zmagati nad Nemčijo. V najtežjih časih za zaveznike, ko Anglija še ni imela kopenske vojske, ko je bila Amerika še nevtralna in ko Nemčije blokada še ni oslabila, se je Rusija uprla nemškemu navalu. Ofenziva ruske armade v Vzhodni Prusiji je tedaj prisilila Nemce, da so dva cela korpusa vrgli z zapadne na vzhodno fronto in s tem oslabili njihovo glavnino, ki je prodirala proti Parizu. To je postalo za Nemce usodno. Na ta način je bilo rešeno francosko glavno mesto.

Ruska fronta je vezala 127 nemških divizij od skupno 220 divizij, s katerimi je tedaj Nemčija razpolagala. Obramba in napadi ruske armade in njihove žrtve so pomagale zaveznikom do zmage.

Mala Srbija se je borila vztrajno in doprinesla ogromne žrtve. Izgubila je 690.000 ljudi. V začetku vojne je srbiska armada nekajkrat občutno porazila avstro-ogrsko vojsko. Tudi Črna gora se je borila vztrajno. Prav tako so se borili proti Nemčiji slovanski narodi, ki tedaj še niso imeli svojih samostojnih držav. Češkoslovaški in jugoslovanski prostovoljci so se ob enem z rusko armado udeležili bojev. Kako so po zmagi nad Nemčijo postopale antantne države nasproti slovanstvu po prvi svetovni vojni?

Znano je, da so proti Rusiji njene »stare dolžnice« nastopile z oboroženo silo, ki jo je sovjetska republika zlomila šele po triletnem trdovratnem boju. Druge slovanske narode so zavezniki, ki so se izdajali za njih prijatelje, hudo razočarali v njihovih upih.

V koliko je bilo zanimanje zmagovalcev na primer za Poljsko in poljski narod nesebično? Poslušajmo, kaj pravi k temu g. W. Churchill, ki je brez dvoma pristojna pričča. V svoji knjigi »Svetovna kriza« piše tole: »Tvorci versajskega miru so imeli namen, da ustvarijo na Poljskem zdravo, življenja sposobno in trdno državno tvorbo, ki naj bi bila primerna pregrada med ruskim boljševizmom — dokler bi obstojal — in ostalo Evropo.«

Tu so Churchill in njegovi prijatelji čisto jasno izpovedali, kaj je bil njihov cilj: načevati slovansko Poljsko proti Sovjetski zvezi. V ta namen so prikratili Poljsko za njeno narodnostno ozemlje na zapadu in Nemčiji prepustili dve tretjini Gornje Šlezije. Poljska ni imela svobodnega dohoda do morja, ki ne bi bil pod nemško kontrolo. V ta namen so ohranili za hrbtom Poljske Vzhodno Prusijo kot trdnjavo nemškega imperializma. Na drugi strani so pa proti volji prebivalstva priključili Poljski ukrajinsko in belorusko ozemlje, da bi zasejali razdor med Poljsko in Sovjetsko zvezo.

Skoro odveč je omeniti, da je ravno uloga, ki so jo zavezniki namenili Poljski, namreč da bi služila kot protisovjetska predstraža, obsodila poljsko državo na slabotno in brezupno življenje. Ta naloga je bila eden od vzrokov, zakaj je bila Poljska v septembru leta 1939 brez vsake moči proti Hitlerjevemu napadu.

Angleški diplomat Harold Nicolson, eden tistih, ki so na pariški mirovni konferenci prikrojili evropski zemljevid, je priznal, da je rapalska pogodba kršila načelo samoodločbe, ker je na sto tisoče Jugoslovancev pustila pod italijansko oblastjo.

Nicolson je postal še bolj odkrit. Med pariško konferenco je zapisal v svoj dnevnik: »Zdi se mi, da bi bilo napačno, če bi Slovanom dali možnost, da bi se na Jadranu preveč utrdili. Kaj naj bi mi počeli s slovanskim blokom od Vladivostoka do Reke in od Danziga do Samarkanda.«

Ravno zato sta Lloyd George in Clemenceau razkosala slovanske dežele! Že takrat sta hotela preprečiti prijateljske odnose med slovanskimi narodi.

Toda niso se ustavili samo pri razkosavanju slovanskih dežel in tudi ne pri tem, da so milijonom Slovanov — Poljakov, Ukrajincev, Belorusov, Slovencev in Hrvatov — odbili državno samostojnost. Skoro v vseh slovanskih državah so zavezniki kljub demokratskemu ljudskemu gibanju vzdrževali nazadnjaške vlade, ki so imele svojo podporo pri veleposestnikih in pri kličkah, ki so bile naklonjene Nemcem.

Tako so zavezniki na Poljskem podpirali diktatorja nemškega ljubljence Pilsudskega, v Jugoslaviji so negovali monarhijo Karadžorževićev in kralja Aleksandra. Ta je leta 1929 odpravil jalovo parlamentarno vladavino, ki je tam životarila že pred njegovim prihodom in vpeljal diktaturo. V Bolgariji so pustili oblast v rokah nemške dinastije Koburgov, ki je deželo pahnila v vojno na strani Nemčije.

NOVA ČEŠKOSLOVAŠKA

Narodi češkoslovaške republike so bili prvi med slovanskimi narodi, nad katerimi se je razbesnela fašistična košasti. Dne 15. marca 1939 se je začelo šestletno trpljenje in šestletna borba narodov Češke in Slovaške proti nacizmu. Dežela je bila poteptana, toda ne premagana.

Ko je praško ljudstvo 28. oktobra 1939. leta izšlo na ulice, da v tihi, toda močni protestni demonstraciji, s črnim florom čez češkoslovaško narodno zastavo, proslavi svoj narodni praznik, je obležalo na praških ulicah 300 Pražanov — mrtvih ali ranjenih po okupatorskih streljih. Kri na Vaclavskih namestih je postala simbol borbe naroda, ki tudi pod okupacijo slavi svoj narodni praznik in ki je pripravljen, da se bori do konca za svojo osvoboditev in osvoboditev vsega človeštva fašističnih zaslužnjevalcev.

Najlepše strani v zgodovini češkega in slovaškega naroda v njihovi borbi proti fašizmu zavzema nedvomno slovaška narodna vstaja, ki se je razplamtela avgusta 1944 v sruču Slovaške. Banska Bistrica in Turčanski Sv. Martin sta bila središče svobodnega ozemlja, ki se je obdržalo ves čas vstaje. Tu je bilo središče in vodstvo vstaje, radijska postaja in sedež Slovaškega narodnega sveta. Partizanski oddelki so se hrabro borili v gozdovih in slovaških planinah. Slovaški izdajalci so hoteli v začetku omalovaževati pomen slovaške vstaje. Toda ko so bili v noči med 23. in 24. avgustom vrženi v zrak vsi mostovi na Vagu in porušena dva velika predora na železnici, ki je bila zelo pomembna za oskrbo nemške vojske na ruskem bojišču, so slovaški Quislingi in nemški okupator spoznali moč in pomen vstaje slovaškega ljudstva.

To, da so zavezniki v večini slovanskih držav podpirali nazadnjaške državne sisteme, je imelo za posledico, da so gospodarska zaostalost, beda in propadanje ne samo obstojale, ampak so celo naraščale.

Poljski profesor Ferdinand Zweg piše o državah vzhodnega dela Evrope tole: »One so zaostale deloma zaradi pritiska tujega kapitala, deloma zaradi popolnega zanemarjanja v njihovem gospodarskem razvoju. Njihove prometne zveze so bile pomanjkljive, industrija nerazvita, vasi pa preobjudene. Versajski mir jih je pustil v revščini, v gospodarski zaostalosti, da ne govorimo o popolnem propadu narodnega gospodarstva. Kar je versajski mir napravil v tem pogledu, se najlaže primerja z osvoboditvijo sužnja, ki ga spustimo na svobodo zavitega v cunje in brez moči, da bi podeljeno mu pravico pošteno izkoristil.«

Zavezniki, ki so podpirali nazadnjaške fašistične vlade na Poljskem, v Jugoslaviji in Bolgariji, so si prizadevali, da bi narode teh dežel odtujili od njihovih bratskih narodov v Sovjetski zvezi. Tradicionalne vezi z Rusijo so prezirali, gospodarsko, kulturno in duhovno zvezo so nasilno pretrgali, izražanje prijateljskih čustev ljudstva do bratske slovanske dežele pa so kaznovali kot najtežji zločin proti državi.

Zavezniki so vodili takšno politiko, ki naj bi slovanske države onesposobila za vsako obrambo pred napadom nemškega fašizma. Umetno zaviranje gospodarskega razvoja in neomejena oblast tujega kapitala sta gospodarsko razkrojila slovanske dežele, zatiranje demokracije pa jih je razkrojilo politično. Razkošanost, predvsem pa odtujenost nasproti Sovjetski zvezi jim je v mednarodnem svetu vezala roke in noge. Izročitev Češkoslovaške Hitlerju leta 1938 je pomenila višek profislovanske politike takratnih vladajočih plasti Anglije in Francije.

(Po reviji »Novi čas«.)

bojena, je doseglo to delo velikanske uspehe.

Industrijska proizvodnja na Češkoslovaškem je dosegla več ko 50 odstotkov predvojne proizvodnje. Na mesec izdelajo nad 10.000 vagonov. Veliki »Škodovi zavodi« oskrbujejo državo z velikim številom lokomotiv, tako da je uničeni promet že v veliki meri obnovljen. Podjetje »Praga« izdeluje le tovarne avtomobile. Češke tovarne bodo krile vse domače potrebe, pošiljale svoje izdelke tudi drugim slovanskim deželam. Češkoslovaška industrija je dobila železo s Švedske. V Švici in Ameriki so kupljene surovine za tekstilno industrijo. Tako je tekstilna industrija, ta pomembna panoga češkoslovaške industrije, začela delati s polno paro. Slovita češkoslovaška industrija stekla in porcelana bo kmalu dosegla predvojno višino v proizvodnji.

Ta veliki razmah industrije na Češkoslovaškem in delovni polet njenih delavcev nam pojasnjuje dejstvo, da je ta bogata industrija, ki je bila pred vojno po večini v rokah nemškega kapitala in tujih kapitalistov, postala po vojni ljudska last. Z odlokom oktobra 1945 so prešla vsa industrijska podjetja z nad 500 delavcev in vse premožne bank v last ljudstva.

Vsako podjetje na Češkoslovaškem ima sedaj upravo, ki jo sestavljajo delavci, inženirji in nameščenci podjetja in skrbijo ter so odgovorni za napredek, delavnost in procvit slehernega podjetja. Od dela in osebnih prizadevanj samih delavcev so odvisne tudi njihove mezde. Podržavljenje industrije in bank je eden najpomembnejših ukrepov za prihodnji gospodarski procvit države.

Izdajalce in vse, ki so politično ali gospodarsko sodelovali z okupatorjem, ljudstvo odločno kaznuje. Doselej so ljudska sodišča izrekla nad 3.000 obsodb nad sodelavci okupatorja. Pred ljudskim sodiščem so člani quislingške vlade, skupina oficirjev — pomagačev okupatorja, 20 novinarjev in 20 »kulturnih delavcev«, ki so delovali proti interesom lastnega naroda. Sleherni izmed teh izdajalcev bo prejel zasluženo kazen.

Vprašanje prehrane na češkoslovaškem je še vedno zvezano z velikimi težavami. Na vzhodnem Slovaškem se hranijo cela okrožja z živežem, ki prihaja iz zahodnih pokrajin republike.

Toda ljudstvo se zaveda težav in ve, da bo s svojim delom in vztrajnostjo premagalo vse ovire. (Po »Zvezdi«.)

Tuji dopisnik o Jugoslaviji

Znani dopisnik brzojavne agencije »Telepressa« Rene Buhler je objavil obširen članek »O Jugoslaviji, kjer se vse sile posvečajo ustvarjalnemu delu«. V dopisu je med drugim rečenost:

»Na splošno ima človek vtis, da ministrstvo za kmetijstvo uspešno dela za izpolnitev nalog tako glede izvedbe agrarne reforme, ki mora biti končana do konca 1946. leta, kakor tudi pri organizaciji traktorskih postaj, pri porazdeljevanju živine in narčni setvi ter pri uvajanju modernih poljedelskih metod. S tem se bodo domostile pomanjkljivosti, ki izhajajo iz razkosanosti jugoslovanskega kmetijstva okrog dva milijona malih in srednjih posestnikov.«

Edini resnični »sovražnik« novega režima je pomanjkanje materialnih zalog ter strokovnega osebja. Vendar dosega vlada na vseh področjih velik napredek, kar vsekakor ne bi bilo mogoče brez podpore velike večine ljudstva.

Jugoslovanski narodi delajo danes za obnovo z isto doslednostjo in enotnostjo, kakor so se borili proti Nemcem, da bi ustvarili srečno Jugoslavijo. V obnovi prometa — mostov, prog in voznega parka — so že dosegli uspehe.

Vojska in prebivalstvo opravljata prostovoljno večji del poslov pri obnovi. Pri tem imajo zlasti veliko vlogo mladinske organizacije, ki so dale vzpodbudo za tekmovanja med posameznimi ulicami, mesti, okrožji in federalnimi republikami. Če pogledamo na te mlade ljudi, polne poleta, ki delajo na ulicah Beograda, po poljih ali v gozdovih ter spremljajo delo s pesmijo, ni mogoče imeti nobenih dvomov v bodočnost Jugoslavije.«

GOSPODARSTVO

Florijan Lapuš, predsednik Zadrugne zveze:

Slovensko zadrugništvo na Koroškem

Že pred 50-imi leti se je med koroškimi Slovenci prvič pojavila zadrugna misel. Tedaj med Avstrijci še ni bilo nikakega sledu o zadrugnem gibanju. Prvo slovensko kreditno zadrugo so ustanovili v St. Jakobu v Rožu. Imenovali so jo »Šentjakobska posojilnica, zadruga z omejeno zavezo«. Zamisel za to kreditno zadrugo je prinesel s Češkega šentjakobski rojak, dr. Janežič. Po nekaj letih so koroški Slovenci zelo naglo razširili zadrugno misel. V letih 1890—1900 so ustanovili celo vrsto kreditnih zadrug: v Glinjah, St. Janžu; v Ločah, Celovcu, Velikovcu, Šmihelu in Podravljah. Naglo so rastle v letih 1906 do 1912. Takrat je širil zadrugništvo med slovenskim narodom z veliko vneto pokojni Ev. K r e k. Z neverjetno silo so se ukoreninile zadrugne med našim ljudstvom. Kmalu jih je bilo nad štiriideset; od teh 35 kreditnih, 3 živinorejske-1 blagovna in 1 elektrotehnična zadruga. Kreditne zadrugne so že po razmeroma kratki dobi upravljale lepo premoženje. Bile so finančno močne, imele so velike hranilne vloge in so skrbno upravljale premoženja. Zato so bile najmočnejše v celi Sloveniji. Ker so nudile v gospodarskih stiskah najmočnejšo oporo, je imelo ljudstvo polno zaupanje vanje. Te zadrugne so ščitile naše ljudstvo proti tedanjim oderuhom ter pred gospodarskim in narodnim zaslužjenjem. Zato so bile trn v peti vsem, ki so hoteli uničiti naš narod. Z raznim blatenjem so hoteli omajati zaupanje našega ljudstva do njegovih zadrug. Polena so jim metali pod noge celo vladni ljudje. Pri vsem tem je zanimivo, da so zadrugne vodili, in to naravnost vzorno, kmetje-samo-tiki sami.

Po svetovni vojni leta 1918, oziroma po usodnem plebiscitu leta 1920, so koroške Slovence odtrgali od ostalega slovenskega naroda. Tudi naše zadrugne so bile zaradi tega močno prizadete. Nastala je popolna inflacija vrednosti krone, kar je skoraj povsem ustavilo delovanje kreditnih zadrug. Poleg tega so bile vse slovenske koroške zadrugne včlanjene pri ljubljanski Zadrugni zvezi. Tam so imele naložene svoj denar. Bile pa so tudi organizatorično in revizijsko podvržene ljubljanski zvezi.

Naši zadrugarji so se naenkrat znašli v novem položaju. Ustanovili so leta 1921 lastno zadrugno zvezo s se-

dežem v Celovcu pod imenom »Zveza koroških zadrug«. K tej zvezi so takoj pristopile vse slovenske koroške zadrugne in s tem dokazale, da hočejo znova delati v korist slovenskega ljudstva. Delo je rodilo uspehe. Leto za letom se je večal promet, rastle so hranilne vloge in tudi posojila so lahko dajale proslcem. Ljudstvo je znova dobilo zaupanje v naše denarne zavode, čeprav je bilo po inflaciji močno omajano. Zopet pa so mačehovsko postopali s slovenskimi zadrugami. Tedanja Avstrija in razne stranke niso imele srca za naše ljudske ustanove. Vse zadrugne so morale predložiti pravila v nemščini, ker je registracijsko sodišče odklonilo slovenske vloge. Finančna oblast je zahtevala nemške račune. Slovenščina je morala izginiti iz uradov kot občevalni jezik. Komaj smo dosegli, da so zadrugne vsaj lahko uradovale slovensko. Kljub vsemu niso mogli uničiti našega zadrugništva. Hoteli so, da bi se naša zveza spojila z nemškim »Verbandom«, oziroma da bi mu odstopila nadzorno oblast. Toda z jekleno odločnostjo so naši voditelji branili samostojnost naših zadrug in odklanjali združitev z nemško »Zvezo«.

Nastopilo je leto 1938 ter priključitev Avstrije k »rajhu«. Vedno neznosnejši je postal položaj slovenskega zadrugništva. Kjer so le mogli, so ovirali delo. Vedno jasneje smo lahko spoznavali, da so naše zadrugne ovira germanizaciji. Prav zato so jih tudi hoteli čimprej uničiti. Prišel je čas, ko so zmage pijane hitlerjevske čete korakale v Jugoslavijo. Takrat je gestapo zaprla vse javne delavce koroških Slovencev, med drugimi tudi vse ožje načelstvo Zadrugne zveze. Izdali so povelje, da se ukinejo vse naše kulturne organizacije in končno tudi naša toliko osvojevana Zadrugna zveza. Gestapo je imenovala direktorja nemške zadrugne zveze Geisnerja za komisarja in ta je prevzel prostore slovenske zadrugne zveze v celovski Mohorjevi hiši. Medtem je gestapovski agent Sedlak zasliševal načelstvo Zveze in hotel od njega izsiliti razna priznanja. Ko so ukupili Zvezo, so se lotili podružnic. V ta namen se je vozil komisar Geisner z gestapovskim agentom Fedlakom po Slovenski Koroški, pobiral ključke zadrugnih prostorov, odstavljal stare odbore ter zadrugne postavljali pod nadzorstvo ko-

nisarjev. Kar niso mogli doseči v prejšnji Avstriji razne stranke in vlada z zvijačo in podobnimi sredstvi, to je čez noč izvršil nacizem. Slovensko zadrugništvo je moralo izginiti, klo-niti pod pritiskom surove sile. Komisar Geisner je začel neusmiljeno gospodariti po naših zadrugah: 22 jih je spojil z nemškimi, 4 je ukinil, 12-im je pustil samostojnost. Zato pa jim je postavil nemške odbore ter jih preuredil iz »Schulze-Delitschovk« v »Raiffeisnovke«. Zvezino premoženje je upravljali nemški »Verband«. Ljudstvo ni imelo v te nove zadrugne nikakega

zaupanja. To je bil najstrašnejši čas za naše ljudstvo, obenem pa tudi najtemnejša doba slovenskega zadrugništva. Slovenske člane so kratko malo črtali iz zadrugnih imenikov in vpisali nove, ki so bili »Ortsgruppenleiterje« po volji. Vse to so delali večinoma brez sejnih sklepov. Iz nekaj primerov lahko razvidimo, da so bili ti komisarji in novi odbori slabi gospodarji, kar je popolnoma razumljivo. Vse opustošenje nacističnega gospodarstva pa bomo lahko ugotovili šele po prevzemu naših zadrug.

(Nadaljevanje)

DROBNE GOSPODARSKE NOVICE

NOVA OVČJA PASKA

Postaja za živinorejo v Omsku (Sibirija) je več let delala za izboljšanje volne. Boljšo kakovost volne je postala dosegla s križanjem severne ovce s trdo volno med ovco »Lincoln«. Tri sto takih ovc je izročila ta postaja kmečkim zadrugam z namenom, da ustanovijo farme za gojenje ovc plemenite pasme.

Tako je nastala nova vrsta ovc, ki daje dobro meso in volno — »omski Lincoln«. Ta vrsta ovc se odlikuje po odpornosti, ima dolgo dlako in dobro uspeva v sibirskem podnebju. Živa teža teh ovc doseže sto kg. »Omski Lincoln« prekaša navadne ovce v pogledu volne dvakratno, v pogledu teže pa skoro trikratno.

Poljedelci, ki ne potrebujejo več njiv

V borbi za obstanek prodira človek vedno bolj v skrivnosti narode in na ta način spoznava poti, ki ga vodijo do vedno večjih uspehov. Tako dobivamo v svoje roke orožje proti neprilikom, ki jih srečujemo v narodi. Človek si je mislil: čemu pustiti koristno rastlino, da si mora sama iskati potrebne hrane, ko je pa tako redko dobi na njivi docela po svoji volji. Zakaj ne bi vzeli tudi koristne rastline v popolno rejo, kakor smo že davno domače živali, in dajmo jim vse pogoje, ki so jim potrebni za čim boljše uspevanje.

»Posadil« je zato rastlino kar v vodo, v kateri so raztopljene vse tiste hranljive snovi, ki jih posamezna rastlina potrebuje za svojo rast in uspevanje. Rastlini je dal potem še primerno oporo, ker je korenine niso nič več nosile in uspehi so bili presenetljivi. Kumare, buče in drugi sadeži so zrastle veliki, pa tudi boljše so bili.

Danes je po velikih mestih že mnogo vrtnarjev, ki pridelujejo najboljše sočivje, in vendar nimajo ne njiv ne običajnih vrtnih gred. Samo nekaj prostora rabijo za svoje »vodne« gre-

de in pa nekaj sonca, če ne bodo tudi nekoč nadomestili z umetno lučjo.

Včasih je naroda gospodarila človeku, danes si pa človek in naroda že zamenjujeta vloge, ko ne stoji človek njim več le kot nemočen gledalec spričo muhavosti narode, ampak se vedno uspešneje polasča njenih skrivnosti, njenih načinov in njenega orodja. Ko si bo človek yzel vse kulturne rastline v popolno rejo, bo zaključil novo poglavje svoje zmagovite borbe s narodo, zavestne borbe, ki jo vodi za svoj obstanek od tistih pradavnih vekov, ko si je zanetil prvi ogenj in si obtolkel kamen v prvo neokretno orodje.

REKORDNI PRIDELKI

Po zaslugi napredne agronomske tehnike in skrbne nege posevkov so kolhozi v kijevski oblasti lani pospravili obilno žetev. 7600 brigad je delalo po poljih, kjer pridelujejo sladkorno peso. Pridelki je znašal 250 do 600 metrskih stotov sladkorne pese na hektar.

Znana kolhoznica Paša Jermoljenko je pridelala na hektar neverjetno količino krompirja — 802 metrska stota. Galina Vaščenko iz vasi Verhnja-ja Dubečna je pridelala na hektar 200 metrskih stotov zelja. Za pet in polkrat je prekosila pridelovalni načrt brigada Marije Samburuk iz Skvirskega rajona, ki je na hektar pridelala 53 metrskih stotov ječmena.

Poseben uspeh so dosegli pridelovalci rastline, iz katere delajo kavčuk. Dosegli so do 50 in celo več metrskih stotov pridelka, čeprav je po načrtu predvideno 4 do 5 metrskih stotov.

LETINA PO SVETU

V Severni Ameriki upajo, da bo pridelki pšenice za 8 milijonov bušlov večji, kot so pričakovali.

V Italiji je pridelki pšenice za 50 do 100 odstotkov večji kot lani. Tudi krompirja, fižola in oliv bo več kakor lani.

Prežihov Voranc: SAMORASTNIKI

»To je prva stvar, ki smo jo na ta način uredili; druga pa je pokora. Ti veš, kako se take reči že od nekdaj kaznujejo. Včasih so vlačuge pred cerkvami privezovali na sramotni steber. To je bila huda pokora. Zmenimo se, katero kazni ji naložimo. Poleg tega odločam še jaz, ker sem ji boter ter nadomestujem njenega očeta. — Ožbeja sem že sam kaznoval, da do smrti ne bo pozabil.«

Mož je govoril, ko da bi drva cepil. Njegov obraz je bil neizprosni, njegov pogled sovražni. Hudabivki so od strahu šklepetale čeljusti, mislila je na kajžo, na svojo staro mater in na troje mladih kljunov.

»Jaz ne vem, jaz nič ne vem, oče Karničnik...«

Toda Karničnikov sodni glas je nadaljeval:

»Povesno in večno sramoto.«

»Povesno in sramoto!«

»Povesno in sramoto, to pokoro sem ji namenil. Pokora mora biti, da se zadosti časti hiše, ki jo je nesrečna Meta oskrnila.«

Nato se je pričela pripravljati starodavna rihta, po kateri se je po močnejših hišah kaznovalo prešuštvo. Gospodinja je pogrnila mizo z belim prtom. Karničnik je položil nanjo slamnico lanenega prediva. Nato je zakli-

cal iz dimnice z ukazujočim glasom:

»Ožbej!« In sin, ki ga ni bilo prej nikjer videti, se je privlekel v dimnico in se zrušil na klop pri peči.

Gospodinja je prignala Meto in jo posadila k mizi, da je bila obrnjena proti božji martri v kotu. Njeno lice je bilo zabuhlo od izjokane žalosti, oči pa krvave od pekočih solz.

»Mati, mati,« je zajokala Meta, ko je zagledala staro Hudabivko, in se ji hotela vreči v naročje.

Telo stare Hudabivke se je streslo kot v smrtnem krču; toda zavedajoč se hčerkinine krivde in svoje siromašnosti pred karniško mogočnostjo je potlačila svojo materino ljubezen in je odpahnila hčer nazaj na klop.

»Mati, mati, ali me preklinjate tudi vi?...« je zavpila Meta.

Mati ji prestrašena ni mogla odgovoriti.

V dimnici je vladala strahotna mora, čudne slovesnosti polna. Meta je z nejasnim dojemom zastoj iskala odgovora pri navzočih. Skozi solze je videla skrušeno, plaho mater, ki se je stiskala k steni, in skrušeno Ožbejevo postavo za pečjo, ki ni bila njegovi pravi podobi podobna. Videla je strogi, mrzli in neizprosni Karničnikov obraz, neobčutno lice svoje gospodinje, iz katerega je edino to mogla po-

sneti, da ji gori od neizmernega sovraštva. Ta sovražni obraz se niti malo ni zganil, ko jo je trdo vprašala:

»Meta, ali boš kaj jedla?«

Deklič se ponujane jedi ni niti dotaknil.

Razburjena zaradi skrivnostnega pripravljavanja in pa tudi zaradi tega, ker je bila hiša ko izumrla, ker ni bilo nikogar domačih na spregled, čeprav so bili pri hiši trije hlapi, domača hči in še tri dekle, je ebupno kriknila:

»Kaj nameravate z menoj?...«

Njen glas je proseče planil v ozračje, nasičeno s skrivnostjo, a odgovora ni prejel.

Ko je bilo te mučne priprave dovolj, je pristopil k Meti Karničnik.

»Nesrečni deklíč, kaj imaš povedati?«

Njegov glas je bil suh in trd.

Meta ga je samo plaho pogledala, kakor bi ga ne bila razumela.

»Vprašam te, ali se kesaš, kar si storila?«

Zdaj šele je Meta razumela, kaj govori gospodar. Bolj iz srca, kot iz ust je zajokala:

»Oh, oče, kesam se tega greha iz vse svoje duše. Oče in mati, odpustite mi...«

To toplo, odkritosrčno in krvavečo prošnjo, ki je iskala usmiljenja in utehe, pa je ubilo novo Karničnikovo vprašanje:

»Ali se odpoveduješ tej grešni zvezi na vekomaj?«

Meti je to vprašanje prebodlo krvaveče srce. V svoji otroški neizkušnosti ni pojmla vprašanja tako, kot ga je Karničnik zastavil; glede ranjene mlade ljubezni ni videla drugih posledic, kot so jih že drugi izvajali. Videla ni ne Karnic ne hišne časti in njena mlada ljubezen je gorela le z iskrenim, nesebičnim plamenom čiste vdanosti Ožbeju, izvoljeni in globoko občuteni lepoti najbližjega ji človeka.

In Karničnik ni dobil na to vprašanje odgovora.

Toda preden je utegnil vprašanje ponoviti in ga zastaviti tako trdo, da bi se mlado deklíško srce zrušilo na kolena pred njim, je Meta strastno zajokala in njen jok je napolnil staro hišo do vrha. Namesto odgovora je bruhnilo iz nje:

»Kaj boste storili z mojim in vašim otrokom?...«

»Molči, pregrešnica!«

Kamen bi se prej omehčal, kakor pa Karničnikovo srce. Počasi, kakor bi valil tnalno za cepljenje drva, je prinesel težko psico* iz kota ter jo postavil pred mizo. Ob pogledu na psico, na laneno vrv in na predivo se je Meti šele posvetilo, kaj jo čaka. Njeno žalostno srce je kriknilo:

»Mati, mati, branite me...«

Njene oči so se spogledale z materinimi, a zaman so skušale odkriti v njih to, kar je pričakovala. Mati se je

* Kolarski stol.

NAŠA ŽENA

Brečkova Elči - Žena

Na Slovenskem Koroškem so slovenske hiše, ki so zaslovele v tej težki borbi proti poživljenemu nemškemu nasilju in katerih imena bomo ohranili v trajnem spominu. Zaradi velike predanosti teh slovenskih družin svojemu na smrt obsojenemu narodu, zaradi požrtvovalnosti in zgledega samoodrekanja so postale nesmrtno v zgodovini osvobodilne borbe koroških Slovencev in vsega slovenskega naroda.

Družina po domače Brečkova v Lobniku pri Železni Kapli je bila izseljena 15. aprila 1942. Tudi staro Brečkovo mater, ki je imela že skoraj osem križev, so SS-ovski rablji odtrgali od njene rodne zemlje in jo zavlekli daleč v notranost rajha. Čisto po naključju je bila mati izpuščena in je na smrt bolna prišla nazaj v svoj domači kraj.

Po izselitvi je ostala na tem posestvu samo še sestra posestnika Antona Jerliha, Elizabeta Jerlih, ki je z velikimi naporji upravljala vse posestvo. Edinoga njenega bratranca Franca Sveršino so že v zimi 1942-43 aretirali gestapovci, ker je bil osumljen, da ima zvezo s partizani. Brečkova Elči je bila tista, ki je postregla Wölflovemu Korlu kakor prava sestra, ki ji je kot prvi zaupal, da je ušel gestapovcem. Za to ji bo ostal tudi vse življenje hvaležen. Po njej je dobil že čez tri dni zvezo s partizani. Tako se je začelo: Še tisto zimo so postali partizani pri Elči in stari mami vsakdanji gostje. Tudi gestapovci in fašistična policija so se radi ustavljali pri tej hiši, a zelo redko so trčili pri Brečku na partizane, ker je Elči spretno organizirala obveščevalno službo in tako je šlo vse brez večjih nesreč mimo te hiše.

Ker je bila Brečkova Elči ne samo nasproti partizanom-domačinom nad vse prijazna, postrežljiva in radodarna, ampak nasproti vsem enako, ker se je globoko zavedala, kaj so partizani in kaj hočejo, smo ji pozneje dali ime »Žena«. To ime je nosila dobri dve leti. Pozneje se nam je zdelo to ime že prenevarno, pa smo jo spomladila leta 1945 prekrstili v »Deklico«. Vsak partizan je poznal »Ženo«. Vsak tovariš se je spominjal z veliko ljubeznijo, ker nihče ni šel lačen od nje, čeprav je prišel tja skoraj vsak s praznim želodcem. Ona ni poznala razlike med tistimi partizani, ki so se

večkrat oglasili, in onimi, ki so prišli bolj poredko. Vsakemu je enako gostoljubno postregla.

Po tov. »Ženi« smo imeli prvo zvezo s centri v Železni Kapli in v Celovcu. Tudi z našimi izseljenci smo se po njej spretno povezali in ko smo čitali njihova pisma in dnevnike, smo z novimi močmi stisnili orožje in s podvojeno ljubeznijo izpolnjevali dane nam naloge osvobodilne borbe. Tovarišica Elči je bila tudi prva, ki je bila organizirana v odboru Osvobodilne fronte. Ni se ustrašila priti na ustanovni sestanek krajevnega odbora OF za Lobnik in Lepeno kljub temu, da so jo med potjo srečavale nemške patrole in da je ponekod pokalo, ker so se Nemci srečavali z našimi kurirji. Dobro se še spominjam, kako mirno je sedela v krogu krajevnega odbora nad Hrevelnikom, ko se se naši udarili z Nemci pri Mozganu v Koprivni in so krogle frčale čez nas. Ni je motilo to, sledila je popolnoma mirno predavanju tov. partizana - domačina.

Da je preživela strašno nevihto osvobodilne borbe in da je Nemci niso že davno zaprli, se ima zahvaliti svoji molčečnosti. Govorila je takrat, kadar je bilo potrebno, to, kar je bilo potrebno, in z onim, s katerim je bilo potrebno. Zaupala je partizanom, zaupala pa je tudi sama sebi. Učila se je mnogo in večkrat je spraševala Elči stare, izkušene partizane za svet, kako naj napravi to, kako ono. Nasvetov se je držala strogo disciplinirano. Imela je bolno mater in večkrat ji je morala kuhati ponoči zdravila. Komaj je legla, je že potrkalo... Partizani! Zabolelo me je v dno srca, ko sem tako stal ob njenem oknu in zaslišal stokajoči vzdih. A ko nam je prišla odpirat, nismo nikoli, prav nikoli opazili na njenem obrazu nevolje, še manj pa jeze. Ni spraševala, kaj hočemo, takoj nam je začela poročati dnevnice, dala nam je pisma tovarišev, ki so pravkar odšli, šla k štedilniku in nas vprašala, če smo lačni... Začela je pripovedovati, da so bili ta večer že trikrat partizani pri njej in da je trikrat že malo zaspala. Ko se je začelo svitati, smo odšli, ona pa je odšla v hlev na delo...

Tako je naša tovarišica »Žena« doprinesla mnogo, mnogo k naši osvobodilni borbi. In še več: imela je brata in sestro izseljena; tudi nanju ni pozabila, vedno jima je pošiljala hrano

zgrabila za mizo, njen obraz je čisto posinela, ali iz njenih, od prejšnjega joka zalitih oči je sevalo kakor tolažba, vzpodbuda in tih odpor duše, ki se v svoji revni čuti po krivici ponižana.

»Meta, bodi trdna in močna; kar trpiš, trpi za svojo dušo.«

Njen glas je bil pogumen.

Le Metino srce ga ni moglo razumeti. Zato se je zatekla k svojemu ljubemu in ga poklicala:

»Ožbej, Ožbej...«

Njen klic ni bil zamen: Ožbej, ki je ves čas stiskal svoj obraz v dlani, je skočil na sredo hiše:

»Oče, kaznujte mene, jaz sem kriv.«

Toda oče ga je zlomil z mrzlim, grozečim pogledom, ne da bi stegnil roko.

»Na kolena, sin!« je zagrmel stari nad njim in že se je zgrudil zlomljeni Ožbej na kolena za klop, kjer je spet zakopal glavo v roke. Meta je videla, kako nalahno drhti in čeprav je bila sama na pol uničena, je bilo v njenem srcu prostora za tiho usmiljenje do strtega ljubčka.

Takrat se je je dotaknila železna gospodarjeva pest. Obšla sta jo groza in stud, vendar je našla toliko moči, da je vstala, s trdim korakom pristopila k psici in se vdano usedla na marniški stol. Materino ponašanje in usmiljenje do Ožbeja sta jo navdala s pogumom, ki ga malo prej niti slutila ni. Tudi ihtenje je popustilo in solze, ki so še lile iz njenih oči, niso bile več tiste bridke solze, ki curljajo

iz srčnih bridkosti; kmalu pa so se tudi te posušile v novi moči, ki je rasla v njej, ko je sedela na marniški stol, ko je polagala svoje roke na psico, da jih je okrutni gospodar mogel pod zapestjem privezati na les, da sta se navzgor obrnjeni, tesno stisnjeni dlani zaokrožili v majhno skledico.

Metina žalost je bila zaradi ječe v kamri in zaradi prezira in sramote, ki ju je morala prestati po odkritju svoje nesreče, že čisto izčrpana in bila je na koncu svojih moči. Toda to, kar je doživljala zdaj, ko je na eni strani z materjo vred občutila svojo revščino, svojo neznanost in nevednost, na drugi strani pa neizprosno trdoto svojih rednikov in njih dušiče sovraštvo... vrh tega pa poteptano ljubezen do Ožbeja, to jo je streznilo in navdalo z novo močjo. V njej se je oglasil skrit, užaljen odpor, ki se je večal in jo vso napolnil ravno takrat, ko se je začel martra.

Vedela je, da mora sprejeti trpljenje kot neizogibni boj proti krivici in da mora v tem, čeprav neenakem boju, tudi zmagati.

»Delajte hitro, oče Karničnik,« je rekla z močnim, prezirajočim glasom.

Pokora z žganjem prediiva na rokah je bila starodavna pravica svobodnih kmetov, ki so smeli z njo kaznovati svoje posle za prešuštvo, za krajo, za nepokorščino, za lenobo in za druge grehe. Pred sto leti se je še čulo tu in tam o njej, potem pa je ta

in ju obveščala v tujino o partizanski borbi na Koroškem.

Tovarišica »Deklica« je partizane tudi oboroževala in še živo mi je v spominu, ko je nekega večera s pomembnim nasmehom na ustih potegnila izpod predpasnika majhen browning — biser za partizana. Nikoli ne bom pozabil prve manliharce s štiri-desetimi naboji municije, ki sem jo dobil od Brečkove Elči.

Po tovarišici »Deklici« je šla zveza in pošta vedno zanesljivo in Elči ni nikoli odpovedala, če je bila naloga še tako težka.

Po vsej Koroški so borci, ki poznajo tovarišico »Ženo«, da, po vsej Sloveniji se je spominjajo naši partizani in ji v duhu stiskajo roko v zahvalo.

Prušnik Karl-Gašper.

NASVETI ZA DOM IN SE KAJ

Proti nahodu in kataru se je izkazala kot zelo dobro sredstvo — čebula. Čebulo razrežemo na štiri dele in jo dušimo z malce sladkorja in z medom. Vsaki dve uri vzamemo žličko soka, ki ga na ta način dobimo. Sok spravimo v zaprte stekleničke.

Če se predali neradi odpirajo. Takih predalov nikdar ne obrezuj z nožem! Namaži jih po robovih in ob straneh, kjer se drgnejo, z mehkim milom. Če pa se je les ukrivil zaradi vlage, jih potem odrgni s steklenim papirjem (»šmirgel«).

• ZANIMIVOSTI •

Prihod gospodarja

Odlomek iz knjige M. Iljina »Priroda in ljudje«, ki nosi podnaslov »Povest o borbi človeka s prirodnimi silami«.

Koliko ljudi gladije na našem planetu?

Tri četrte vsega prebivalstva. In to ne glede na velikanski napredek poljedelskih ved. Učenjaki pravijo, da bi bilo mogoče do siteda nahraniti človeštvo celo tedaj, če bi se pomnožilo za štirikrat. Za to ne bi bilo treba nobenih novih odkritij in iznajdb. Zadoščalo bi to, kar imamo.

Na zemlji bi bilo lahko obilje, toda ljudje strdajo. Lahko bi odpravili lakoto, če ne bi imeli ljudje zvezanih rok, zvezanih s tem redom ali neredom, ki vlada na zemlji.

Delo ljudi je razdrobljeno. Ni skupnega načrta, ni skupnega smotra. Eni uničujejo, kar drugi ustvarjajo.

Priroda je razkosana, razrezana na koščke in vsak košček ima svojega gospodarja.

A prirode ni mogoče sekati na

NAROČILNICA

Podpisani

iz hiš. št.

pošta

naročam »Slovenski vestnik« in se obvezujem plačevati naročnino vnaprej mesečno — letoletno.*

lastnoročni podpis

Naročilnico izrežite, izpišite razločno s tiskanimi črkami in pošljite v kuverti na naslov: Ivan Gröblacher, Celovec (Klagenfurt), Völkermarkterstr. 21-I.

* Nezaželeno prečrtajte.

koščke brez kazni, kajti v prirodi je vse povezano, vse živi skupno življenje.

Izsekavajo gozdove, pa začno divjati reke.

Preorjejo travnike, pa postanejo polja neplodna.

Poteptajo stepe in ne dajo odmora pašnikom, da sprostijo pustinski pesek.

Namakajo zemljo čezmerno, da bi dala čim večji donos, čez deset let pa se spremeni v močvirje ali slano mlakušo.

Osušujejo celo morske zalive, da bi dobili polja, že pripravljena in obdelana polja pa opuščajo.

Nihče se ne pobriga za celoto. Vsakdo misli le na trenutno korist in se briga le zase. Nihče ne razmišlja, kaj bo čez desetletja.

Kaj je treba storiti? Treba je združiti drobce prirode v celoto, treba je združiti ljudi v eno samo delovno armado.

Če bo zemlja družbena, če bo delo ljudi na zemlji skupno, bo delalo vse človeštvo po skupnem načrtu, za skupen smoter kakor eno samo velikansko bitje. Življenje tega bitja bo brezkončno. To bitje lahko napravi vse. Imelo bo milijarde rok za delo in gigantske možgane — enotno svetovno znanost.

Vsa priroda bo njegovo velikansko gospodarstvo.

To bitje ne bo uničevalo žita in spreminjalo polja v puščavo.

To bitje bo razumni gospodar Zemlje. — Toda kdaj bo to? Kmalu.

Na eni šestini zemeljske oble se je skupno delo na družbeni zemlji že začelo.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik listat dr. Matko Scharwitzl, Wien XVI., Ottakringgerstrasse 83. — Tiska: »Globus«, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3-5.

Podružnica uprave »Slov. vestnik«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-I.

kruta šega izginila. Ta način kazni je mnogo hujši, kakor pa se zdi. Tleče predivo ne peče in ne žge samo dlani in prstov, ne preže samo kože do živega mesa, temveč žge s peklenškimi bolečinami v možganih, pri srcu in pri vseh čutilih telesa. Predivo tli počasi, brez plamena, ali peče tako žarko, da tudi najmočnejši ljudje le kratek čas prenesejo to martro.

Ko je njen sovražnik, karniški gospodar, prižgal predivo, je bil njegov obrti obraz mrliško miren. Ko je Meto spekla prva bolečina, je hotela v prvem hipu izviti roke iz oteve; ker so pa bile trdo privezane na težko psico, se je le onemoglo zvililo njeno telo. Potem je kmalu zasmrdelo po ožganem mesu. Metine oči so postajale vedno večje in izstopale so iz jamic; na čelu so se zbirale velike mučeniške srage. Mučenica je z zobmi grizla ustnice, da bi stopnjevala svojo odporno moč in zadušila stokanje...

Njena mati Hudabivka je že prej padla na kolena, sklenila roke in obrnjena k božji martri glasno molila žalostni del rožnega venca.

»... ki je za nas krvavi pot potil...« je pridušeno odmeval njen, sedaj čisto tuj, neznan in odsoten glas po veliki dimnici. Šega je namreč bila, da so navzoči pred martro glasno žebrali. Sedaj je bila pa podoba, da moli samo Metina mati. Karničnik je pazljivo nalagal kosme svežega prediiva na tleče prgišče, z drugo roko pa je z vso silo

tiščal prevezano Metino zapestje k psici, da bi se mučenica ne mogla gani; pri tem mu je zvijala ustnice besna zloba, ki je izdajala strastno utego njegovega notranjega sovraštva.

Mati Karničnica se je naslonila na steno in nepremično strmela v Meto; tudi njen obraz je pričal, da njene ustnice ne odgovarjajo Hudabivkinemu žalostnemu delu. Ožbej je klečal ves čas za pečjo, le da se je še bolj skrotovčičil na kup in še niže skril svoj obraz. Po streljajih njegovega telesa pa se je zdelo, da v svoji notranjosti moli s Hudabelo.

Meta je skušala vsaj neslišno odžebrovati svoji materi, da bi ohranila svojo moč; njena trepača duša je iskala v molitvi tihe opore, ali njen razum je ni našel. Zato se je že od kraja zmedla, kar je povzročilo, da je jela bolestno stokati.

Hudabivka je hlastno in naglo molila:

»Ki je za nas krvavo gajžvan bil...«

In še hlastneje in še hitreje:

»Ki je za nas težki križ nosil...«

Po stari šegi je smela rihta trajati kvečjemu tako dolgo, da se je mogel odžebrovati žalostni del, ako sodnik že prej ni prenehal mučiti. Karničnik pa je ostal do konca neizprosni; ves je bil zatopljen v svoje krvavo delo. S hlepečimi očmi je polagal predivo za predivom v Metine dlani. Po prstih je že rezalo golo meso od kosti in po dimnici se je širil vedno hujši smrad. (Nadaljevanje)